

बहुजन सौरभ

दि. 25 मे 2026

१९५०- कोलंबो येथे
बौद्ध विश्व परिषदेला
बाबासाहेब सपलीक
कॅण्डी येथे (बौद्ध धर्माचे
संस्कार व विधी पाहण्यासाठी) डॉ. बाबासाहेब
आंबेडकरांची
उपस्थिती .

संकलन प्रा. यशवंत पुढे

दैनिक किंमत : ₹५/-

Daily Rate: Rs. 5/-

॥ वर्ष : ६ ॥ अंक : १४५

॥ Year : 6 ॥ Issue : 145

**कायदेविषयक
मार्गदर्शन मोफत**

संपर्क
ॲड. सिद्धार्थ
MVSc, MBA, LL.M
मो नं ९४२२१३९४५९

सोमवार , 25 मे २०२६

Monday, 25 May 2026

महत्वाच्या बातम्या

व्हाइट हाऊसमध्ये गोळीबार

नवी दिल्ली : शनिवारी रात्री वॉशिंग्टन, डीसी येथील व्हाइट हाऊसजवळ अचानक गोळीबार झाला. प्रसारमाध्यमांच्या वृत्तानुसार, व्हाइट हाऊस संकुलाजवळील १७ वा स्ट्रीट आणि पेनसिल्व्हेनिया ॲव्हेन्यू एनडब्ल्यू या परिसरात अंदाजे ३० गोळ्या झाडल्याचा आवाज ऐकू आला. हा परिसर आयझेनहॉवर एक्झिक्युटिव्ह ऑफिस बिल्डिंगजवळ आहे. वृत्तानुसार, एका संशयित बंदूकधार्याने व्हाइट हाऊसबाहेरील एका सुरक्षा चौकीवर गोळीबार केला, जिथे सिफ्रेट सर्व्हिसचे अधिकारी तैनात होते. सिफ्रेट सर्व्हिसच्या कर्मचाऱ्यांनी प्रत्युत्तर म्हणून गोळीबार केला, ज्यात संशयित हल्लेखोर जखमी झाला. या गोळीबारात एक वाटसरूही जखमी झाला. अधिकाऱ्यांच्या म्हणण्यानुसार, दोघांचीही प्रकृती गंभीर आहे. मात्र, सिफ्रेट सर्व्हिसचा कोणताही अधिकारी जखमी झाल्याचे वृत्त नाही.

नवतपा आणि तीव्र उष्णतेच्या लाटेचा इशारा

नवी दिल्ली : हिमाचल प्रदेश, उत्तराखंड आणि दिल्ली-एनसीआरमध्ये रिमझिम पाऊस असूनही, तीव्र उकाड्यापासून कोणताही दिलासा मिळाला नाही. पंजाबपासून उत्तर प्रदेश आणि राजस्थानपर्यंत, पूर्वे भारतात तीव्र उकाडा जाणवत आहे. उत्तर प्रदेशात सूर्य आग ओकत आहे. बांदा आणि प्रयागराजमध्ये कमाल तापमान अजूनही ४६ अंश सेल्सिअसच्या वर आहे. अनेक जिल्ह्यांमध्ये ते सुमारे ४५ अंश आहे. दरम्यान, दिल्लीत हलक्या पावसामुळे कमाल तापमानात २.५ अंशांची घट झाली. शनिवारी पारा ४१.१ अंशांवर पोहोचला होता. सोमवारी नीतप सुरू होत आहे. नऊ दिवस तीव्र उष्णता आणि भाजून काढणाऱ्या पश्चिमी वाऱ्यांची शक्यता आहे.

होर्मुझची सामुद्रधुनी खुली करण्याबाबतही चर्चा सुरू

नवी दिल्ली : ट्रम्प यांनी दावा केला आहे की अमेरिका, इराण आणि अनेक पश्चिम आशियाई देशांमध्ये शांतता कराराच्या दिशेने लक्षणीय प्रगती झाली आहे. ट्रम्प यांनी सांगितले की, त्यांनी व्हाइट हाऊसच्या ओव्हल ऑफिसमध्ये अनेक देशांच्या नेत्यांसोबत महत्त्वपूर्ण चर्चा केली. या चर्चेदरम्यान इराण आणि शांतता कराराशी संबंधित मुद्द्यांवर चर्चा झाली. ट्रम्प यांच्या मते, कराराच्या बहुतांश भागावर सहमती झाली असून, अंतिम वाटाघाटी सुरू आहेत. त्यांनी असेही सांगितले की, या कराराचा एक भाग म्हणून होर्मुझची सामुद्रधुनी खुली करण्यावर एकमत होत आहे.

कॉंग्रेसने 'मुस्लिम' हा शब्द वापरण्यास संकोच करू नये : राहुल गांधी

नवी दिल्ली : राहुल गांधी यांनी काँग्रेसच्या मुस्लिम नेत्यांना स्पष्टपणे सांगितले आहे की, त्यांनी आपल्या समाजाशी संबंधित प्रश्न उघडपणे मांडावेत आणि पक्षात मुस्लिमांचा सहभाग वाढवण्यासाठी सक्रियपणे काम करावे. नवी दिल्लीत काँग्रेसच्या अल्पसंख्याक विभागाच्या सल्लागार परिषदेच्या बैठकीत राहुल गांधी यांनी हा संदेश दिला. सुत्रानुसार, त्यांनी म्हटले आहे की, जर एखाद्या मुस्लिमावर अन्याय होत असेल, तर त्यांना केवळ 'अल्पसंख्याक' ठरवून नको, तर 'मुस्लिम' म्हणून ओळख देऊन त्यांचा आवाज उठवला पाहिजे. राहुल गांधी यांचे हे वक्तव्य अशा वेळी आले आहे, जेव्हा विरोधी पक्ष सामाजिक आणि राजकीय प्रतिनिधित्वाच्या मुद्द्यांवरून केंद्र सरकारला सातत्याने टीका करत आहेत.

अंजुने माउंट एव्हरेस्टवर तिरंगा फडकवला

नवी दिल्ली : कटुआच्या एक मुलीने भारताला गौरव मिळवून दिला आहे. डिंगब ब्लॉकच्या कटली पंचायतीमधील सुखाल गावची रहिवासी असलेल्या अंजु राजपूतने जगातील सर्वोच्च शिखर माउंट एव्हरेस्टवर भारतीय ध्वज यशस्वीपणे फडकवला आहे. आयटीबीपीमध्ये कॅम्पस्टेबल असलेल्या अंजु राजपूतने ही ऐतिहासिक कामगिरी करणारी कटुआ जिल्ह्यातील पहिली महिला गिर्यारोहक होण्याचा मान मिळवला आहे. तिच्या या उल्लेखनीय कामगिरीमुळे संपूर्ण परिसरात आनंद आणि जल्लोषाचे वातावरण निर्माण झाले आहे.

लडाखची मणिपूरसारखी अवस्था होईल अशी भीती होती : सोनम वांगचुक

नवी दिल्ली : कार्यकर्ते सोनम वांगचुक यांनी शनिवारी लडाखचे प्रतिनिधी आणि केंद्र सरकार यांच्यातील एका "सकारात्मक पावलाची" कबुली दिली, मात्र गेल्या वर्षीपासून आंदोलनाशी संबंधित प्रलंबित प्रकरणे संस्थात्मक समस्यांमुळे या प्रदेशात विश्वास निर्माण करण्याची प्रक्रिया अपूर्ण राहिली असल्याचा इशाराही त्यांनी दिला. पीटीआयला दिलेल्या मुलाखतीत वांगचुक म्हणाले की, केंद्रीय गृह मंत्रालयाच्या उपसमितीसोबत नुकत्याच झालेल्या बैठकीनंतर आशावाद वाढला आहे, परंतु त्यांनी यावर जोर दिला की, येथ्या काही आठवड्यांत न सुटलेल्या मुद्द्यांवर शोणाच्या कारवाईवरून सरकारचा हेतू अखेर सिद्ध होईल. त्यांनी असेही म्हटले की, लडाखमधील तणाव अलीकडे इतका वाढला आहे की, वाढती अशांतता आणि समुदायांमधील विभागणीमुळे हा केंद्रशासित प्रदेश "दुसरे मणिपूर" बनू शकतो, अशी भीती त्यांना वाटत आहे.

'गैला आठवडा खूप नकारात्मक होता. सर्वत्र संघर्ष होता. मला वाटले की लडाख दुसरे मणिपूर बनेल; ते त्याच दिशेने वाटचाल करत होते,' असे ते म्हणाले.

वांगचुक म्हणाले की, अलीकडील बैठकीमुळे त्यांचा दृष्टिकोन काही प्रमाणात बदलला आहे. "या बैठकीमुळे काही फरक पडला आहे... नाहीतर, मी खूप निराश झाला होता," असे ते या वर्षाच्या सुरुवातीला झालेल्या त्यांच्या अटकेचा संदर्भ देत म्हणाले. राज्याचा दर्जा, जमीन आणि नोकऱ्यांसाठी घटनात्मक संरक्षण, तसेच लडाखसाठी अधिक लोकशाही अधिकार यांसारख्या मागण्यांवर लेह सर्वोच्च समिती आणि कारगिल लोकशाही आघाडीने केंद्रासोबत चर्चा केल्यानंतर त्यांनी ही टिप्पणी केली. नंतर त्या गटांनी सांगितले की, लोकशाही पुनर्संचयित करण्याबाबत आणि कलम ३७१ अंतर्गत असलेल्यासारख्या घटनात्मक संरक्षणांची शक्यता तपासण्याबाबत "तत्त्व: सामंजस्य" झाले आहे.

अभिजीत दीपके यांच्या घरासमोरील सुरक्षा वाढवली

नवी दिल्ली : महाराष्ट्रातील काँग्रेसच्या वरिष्ठ नेत्यांनी भाजपवर जनआंदोलने दडपल्याचा आरोप केला आहे. संभाव्य जनक्षोभाचा इशारा देणाऱ्या एका गुप्तचर अहवालाचा हवाला देत सरकारने 'कॉकरोच जनता पार्टी' (CJP) नावाच्या एका उपहासात्मक डिजिटल गटाची सोशल मीडिया खाती ब्लॉक केल्याचा दावा त्यांनी केला. काँग्रेसचे माजी प्रदेशाध्यक्ष नाना पटोले आणि बाळासाहेब थोरात यांनी असा आरोप केला आहे की, सरकार तरण, गरीब आणि बेरोजगारांच्या समस्यांकडे लक्ष देण्याऐवजी जनतेचा रोष दाबून टाकत आहे. या आठवड्याच्या सुरुवातीला, नीट पेपरफुटी प्रकरणाशी संबंध असलेल्या केंद्रीय शिक्षण मंत्री धर्मेद्र प्रधान यांच्या राजीनाम्याची मागणी करणारी मोहीम सरन्यायाधीशांनी सुरू केली. भाजपला लक्ष्य करणाऱ्या आयबीच्या एका अहवालाचा हवाला देत नाना पटोले यांनी दावा केला की, गुप्तचर विभागाने प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांना इशारा दिला होता की, सीजेपीची वाढती सोशल मीडिया मोहीम देशात अशांतता निर्माण करू शकते, त्यानंतर ती सामग्री ब्लॉक करण्यात आली होती.

थोरात म्हणाले की, सोशल मीडिया प्लॅटफॉर्म किंवा खाल्यांना लक्ष्य करून भाजप टीकेपासून सुटू शकत नाही. 'गेल्या अनेक दिवसांपासून या निर्णयाविरोधात संताप वाढत आहे,' असे ते म्हणाले. हा संताप आणखी वाढू शकतो, असा इशारा त्यांनी दिला. 'जर असे घडले, तर त्याचा परिणाम तरण, गरीब आणि बेरोजगारांवर मोठी कारवाई झाल्याचा आरोप केला. त्यांनी दावा केला की त्यांची सर्व सोशल मीडिया खाती आणि वेबसाइट्स एकात्र हटवण्यात आल्या आहेत किंवा हॅक करण्यात आल्या आहेत, ज्यामुळे गटाच्या कोणत्याही अधिकृत प्लॅटफॉर्मवर प्रवेश करता येत नाही. सरन्यायाधीश सूर्यकांत यांच्या वक्तव्याचा वाद आणि झूठ जनात पक्ष: आपली नाराजी व्यक्त करताना सरन्यायाधीश म्हणाले की, समाजात आधीच असे परजीवी आहेत जे व्यवस्थेवर हल्ला करतात.

उके कुटुंबाचा वर्धा-सावंगी बायपासवर रस्त्यावर अपघात

नागपूर : शनिवारी सकाळी वर्धा-सावंगी बायपासवर रस्त्याच्या कडेला उभ्या असलेल्या एका ट्रकवर त्यांची कार प्रचंड वेगाने आदळली. हा अपघात इतका भीषण होता की, कारचा चक्राचूर झाला. ज्या किशोरीताईंनी आयुष्यभर सगळ्यांना सावरले, त्या किशोरीताई आणि त्यांच्या जाऊची बहीण मोनाली निलेश मेश्राम (३७) यांचा घटनास्थळीच करण अंत झाला. कारमधील इतर प्रवासी कांचन चंद्रशेखर उके (४२), तृतीय चंद्रशेखर उके (६), नीता अनिल बारसकर (५५), दिव्यांशी निलेश मेश्राम (१०), आराध्य संतोष उके (२३), ईशान्य अनिल बारसकर (१७), साधना अनिल बारसकर (५६) आणि चालक तुषार लक्ष्मण जाधव (३७) हे सगळेच गंभीर जखमी झाले. पार्वतीनगरात ही बातमी पोहोचताच संपूर्ण परिसर सुन्न झाला.

नागपूर : व्यवस्थेसोबत जाण्यापेक्षा व्यवस्थेला प्रश्न विचारत कष्टकरी आणि महिलांच्या हक्कासाठी आयुष्य वेचणाऱ्या ज्येष्ठ सामाजिक कार्यकर्त्या डॉ. रूपाताई कुलकर्णी-बोधी यांच्या जीवनकार्यावर आधारित 'बोधपर्व' या गौरव ग्रंथाचे लोकार्पण नुकतेच मान्यवरांच्या हस्ते विदर्भ हिंदी साहित्य संमेलनाच्या 'मधुरम' सभागृहात झाले. यावेळी विविध क्षेत्रातील मान्यवरांनी डॉ. रूपाताई यांच्या संघर्षमय आणि प्रेरणादायी कार्याचा गौरव केला. कार्यक्रमात मान्यवरांनी डॉ. रूपाताईंना "कर्मयोगी" संबोधत त्यांच्या लढाऊ वृत्तीला आणि सामाजिक बांधिलकीला सलाम केला. प्रकृती अस्वास्थ्यामुळे डॉ. रूपाताई या कार्यक्रमाला उपस्थित राहू शकल्या नाहीत. मात्र, त्यांनी पाठविलेल्या संदेशातून दिलगिरी व्यक्त करत सामाजिक परिवर्तनासाठीची आपली बांधिलकी कायम असल्याचे सांगितले. कार्यक्रमाच्या

अध्यक्षस्थानी आंबेडकरी विचारवंत व साहित्यिक ताराचंद खांडेकर होते. प्रमुख अतिथी ज्येष्ठ साहित्यिक डॉ. श्रीकांत तिडके, प्रसिद्ध लेखिका अरुणा सबाने, आंबेडकरी डॉ. रूपाताईंना "कर्मयोगी" संबोधत त्यांच्या लढाऊ वृत्तीला आणि सामाजिक बांधिलकीला सलाम केला. प्रकृती अस्वास्थ्यामुळे डॉ. रूपाताई या कार्यक्रमाला उपस्थित राहू शकल्या नाहीत. मात्र, त्यांनी पाठविलेल्या संदेशातून दिलगिरी व्यक्त करत सामाजिक परिवर्तनासाठीची आपली बांधिलकी कायम असल्याचे सांगितले. कार्यक्रमाच्या

जतन यासाठी त्यांनी सातत्याने काम केल्याचे त्यांनी नमूद केले. अरुणा सबाने यांनी 'बोधपर्व' हा ग्रंथ डॉ. रूपाताई यांच्या संघर्षमय जीवनाचा जिवंत दस्तऐवज असल्याचे सांगितले. नव्या पिढीसाठी हा ग्रंथ प्रेरणादायी ठरेल, असा विश्वास त्यांनी व्यक्त केला. डॉ. श्रीकांत तिडके यांनी संविधान रक्षणाच्या चळवळीची गरज अधोरेखित करत, रूपाताई यांच्या सामाजिक कार्याचा आढावा घेतला. हुंडाविरोधी चळवळ, मोलकरणी भोंगडे यांनी प्रस्ताविकातून डॉ. रूपाताई यांच्या

जीवनपटावर प्रकाश टाकला. नरेश वाहणे यांनी मनोगत केले. संचालन केवल जीवनतारे यांनी केले, तर रवी गजपथे यांनी धर्माधिकारी यांच्या संदेशाचे वाचन केले. कार्यक्रमाच्या यशस्वी आयोजनासाठी 'बोधपर्व' गौरव ग्रंथ समितीचे आनंद देकोटे, डॉ. सिद्धार्थ गजपथे, भीमराव वैद्य, प्रेमकुमार उके, लल्लंद करवाडे, बंटी डेके, डॉ. विनोद डोंगरे, एन. टी. मेश्राम यांच्यासह सदस्यांनी परिश्रम घेतले. **'धम्म ही सामाजिक परिवर्तनाची चळवळ' — ताराचंद खांडेकर** अध्यक्षीय भाषणात ताराचंद खांडेकर यांनी डॉ. रूपाताईंनी वैज्ञानिक दृष्टिकोन स्वीकारून समता, स्वातंत्र्य आणि अंधश्रद्धावाचा संदेश देणारा धम्म स्वीकारल्याचे सांगितले. "धम्म हा केवळ धार्मिक विचार नसून सामाजिक परिवर्तनाची चळवळ आहे. संविधान रक्षणासाठी ही चळवळ आवश्यक आहे," असे ते म्हणाले. महिलांवरील अन्यायाविरोधात डॉ. रूपाताईंनी उभारलेले आंदोलन आणि कष्टकरी महिलांसाठी केलेले कार्य हे पुढील पिढीसाठी दिशादर्शक असल्याचेही त्यांनी नमूद केले

संसद रत्न पुरस्कारासाठी १२ खासदारांची निवड

नवी दिल्ली : देशातील सर्वात प्रतिष्ठित कायदेविषयक सन्मानांपैकी एक असलेल्या 'संसद रत्न' पुरस्काराच्या या वर्षाच्या विजेत्यांची निवड झाली आहे. 'प्राइम पॉइंट फाउंडेशन' या खाजगी इस्थाने, या वर्षीच्या पुरस्कारासाठी १२ खासदार आणि चार संसदीय समित्यांच्या निवडीची घोषणा करणारे एक अधिकृत निवेदन जारी केले. सभागृहातील खासदारांची उत्कृष्ट कामगिरी, सार्वजनिक प्रश्न मांडण्यातील त्यांचा सहभाग आणि कायदेविषयक कामातील त्यांचा सक्रिय सहभाग या आधारावर ही निवड करण्यात आली. येथ्या काही दिवसांत होणाऱ्या एका भव्य समारंभात सर्व निवडलेल्या विजेत्यांना प्रतिष्ठित चषक प्रदान केला जाईल. याव्यतिरिक्त, या वर्षाच्या अर्थसंकल्पाच्या अधिवेशनाच्या अखेरपर्यंत संसदेत उत्कृष्ट कामगिरी केलेल्या इतर अनेक खासदारांची विविध श्रेणींमध्ये या सन्मानासाठी निवड करण्यात आली आहे. यामध्ये

नेते आणि मेहनती खासदारांची निवड. फाउंडेशनने दिलेल्या माहितीनुसार, वैयक्तिक श्रेणीतील पुरस्कारासाठी अनेक अनुभवी आणि उत्साही राजकारण्यांची निवड करण्यात आली आहे. यामध्ये उत्तर प्रदेशातील भाजप खासदार जगदंबिका पाल, राजस्थानचे पी.पी. चौधरी, झारखंडचे निशिकांत दुबे आणि महाराष्ट्रातील शिवसेनेचे श्रीकांत एकनाथ शिंदे यांचा समावेश आहे.

उत्तर प्रदेशचे प्रवीण पटेल, झारखंडचे विद्युत बरन महतो, राजस्थानचे लुंबरम चौधरी आणि महाराष्ट्राचे हेमंत विष्णू सावर यांचा समावेश आहे. महाराष्ट्रातील स्मिता उदय वाघ, नरेश गणपत म्हस्के, मेधा विश्राम कुलकर्णी आणि गुजरातचे नरहरी अमीन यांचाही त्यांच्या उत्कृष्ट कायदेविषयक कार्यासाठी या यादीत समावेश करण्यात आला आहे. खासदारांसोबतच, चार सर्वात प्रभावी आणि सक्रिय संसदीय समित्यांचीही या वर्षाच्या पुरस्कारासाठी निवड करण्यात आली आहे.

॥आवश्यकता आहे ॥

अनाथपिंडक परिवार महिला क्रेडिट को - ऑपरेटीव्ह सोसायटी मर्या. नागपूर

व्यवस्थापक -1

अनाथपिंडक परिवार महिला क्रेडिट को - ऑपरेटीव्ह सोसायटी मर्या. नागपूर जिल्हा

व्यवस्थापक हे पद रिक्त आहे. तरी इच्छुक व पात्र उमेदवारांनी दिनांक 25/5/2026 ते 31/5/2026 या कालावधीत शैक्षणिक कागदपत्राच्या साक्षात्कित प्रती सह संस्थेच्या कार्यालयात कार्यालयीन वेळेत अर्ज सादर करावा.

पत्ता :- ब्लॉक नं 103,पहिला माळा, wing A हनी अर्चना कॉम्प्लेक्स, मेडिकल रोड, उंटखाना, नागपूर -440009
Mo. No. 9881643111/ 9604346989

बौद्ध प्रशिक्षण संस्थान, बुद्धभुमी महाविहार
खेरी, कामठी रोड, नागपूर

पूज्य भदंत आनंद कौसल्यायन यांचे प्रथम शिष्य

स्मृतीशेष पूज्य भदंत सत्यशीलजी महाथेरो
यांच्या ८४ व्या जयंतीनिमित्त

तथा त्यांच्या स्तूपाच्या भूमिपूजन कार्यक्रमानिमित्त
आपण सर्व श्रद्धावान उपासक-उपासिका, धम्मबंधू-भगिनी यांना सस्नेह आमंत्रण.

कार्यक्रमाचे स्वरूप :

◆ सकाळी ९:०० वाजता पूज्य भदंत सत्यशीलजी महाथेरो यांच्या स्तूपाचे भूमिपूजन, अस्थिकला पूजन व परीत देशना.

◆ सकाळी ९९:०० वाजता भिक्षुसंघास भोजनदान

आयोजक

भदंत शिवनी बोधानंद महाथेरो अध्यक्ष, बौद्ध प्रशिक्षण संस्थान
भदंत अश्वघोष महाथेरो सचिव
भदंत धम्मधर महाथेरो सचिव
भदंत शीलरक्षित महाथेरो सचिव

भदंत प्रज्ञा ज्योती महाथेरो सचिव, बौद्ध प्रशिक्षण संस्थान
भदंत प्रियदर्शी महाथेरो सचिव
भदंत नागदीपंकर महाथेरो सचिव

भिक्षु यश आणि श्रावणेरा संघ
बुद्धभूमी दायकदायिका सभा

आपल्या उपस्थितीने कार्यक्रमाची शोभा वाढवा व पुण्यलाभ घ्या.

संपादकीय

शिक्षणाचा बाजार आणि उद्ध्वस्त स्वप्ने

महाराष्ट्राच्या मातीत शिक्षणाला नेहमीच पूज्य स्थान मिळाले. गावागावातल्या गरीब शेतकऱ्याने आपल्या लेकराच्या हातात पुस्तक दिले, कारण त्याला वाटले, “माझे आयुष्य जरी मातीत गेले, तरी माझे पोर मोठे होईल.” कुणी बैल विकले, कुणी आईच्या गळ्यातले मोगसूत्र गहाण ठेवले. कुणी सावकाराच्या दारात उभे राहून व्याजाने पैसे घेतले पण लेकराला शिकवले. कारण शिक्षण म्हणजे आशा होती, स्वप्न होते, उभे आयुष्य बलगण्याचा एकमेव मार्ग होता. पण आज त्या शिक्षणाच्याच मंदिरात बाजार भरलाय. गुरूजींच्या वेशात दलाल उभे राहिलेत. ज्ञान देणाऱ्या हातांनी पैशाचा काळाबाजार मांडलाय. आणि म्हणूनच शिवराज मोटेगावकर प्रकरण हे केवळ एका व्यक्तीचे प्रकरण नाही; हा महाराष्ट्राच्या शिक्षण व्यवस्थेच्या आत्म्यावरचा डाग आहे. ज्या माणसाने केमिस्ट्रीमध्ये सुवर्णपदक मिळवले, NET-SET-GATE सारख्या कठीण परीक्षा उत्तीर्ण केल्या, ज्याचे नाव हजारो विद्यार्थ्यांसाठी प्रेरणा होते, तोच जर पेपरफुटी, सेंटिंग आणि घोटाळ्यांच्या जाळ्यात अडकलेला दिसला, तर समाजाने विश्वास ठेवायचा तरी कोणाय? आज प्रश्न फक्त एका अटकेचा नाही. प्रश्न आहे त्या लाखो पालकांच्या उद्ध्वस्त झालेल्या विश्वासाचा. गावाकडचा शेतकरी बाप जेव्हा पावसात-उन्हात राबून मुलाच्या फीचे लाखो रुपये भरतो, तेव्हा त्याच्या डोळ्यांत एकच स्वप्न असते. “माझे लेकरू डॉक्टर होईल, इंजिनिअर होईल, घराचे दारिद्र्य संपेल.” पण त्याच वेळी शिक्षण माफियांचा बाजार सुरू राहिला नाही, तो आता कोट्यवधींच्या उलाढालीचा उद्योग बनलाय. एका शिक्षकाकडे हजारो कोटींची संपत्ती येते कुठून? शिक्षण देऊन एवढा पैसा कमावणे शक्य आहे का? की या पैसामागे काळ्या व्यवहारांची, पेपरफुटीची आणि व्यवस्थेशी केलेल्या सौदाची दुर्धी दडलेली आहे? आज महाराष्ट्रात कोचिंग क्लासेस हे ज्ञानमंदिर राहिलेले नाहीत; ते स्पर्धेच्या नावाखाली विद्यार्थ्यांवर मानसिक अत्याचार करणारे कारखाने बनले आहेत. लाखोंची फी भरली तरी यशाची हमी नाही. गरीब विद्यार्थ्याला प्रवेश मिळणं कठीण. आणि ज्या घरात पैसा आहे, त्यांच्यासाठी शॉर्टकटचे दारवाजे खुले! या व्यवस्थेने सर्वात मोठा अन्याय कोणावर केला असेल, तर तो प्रामाणिक विद्यार्थ्यांवर. रात्रभर जागून अभ्यास करणारा, कॅन्डिलच्या प्रकाशात पुस्तक वाचणारा, आईवडिलांची मेहनत ओळखून जीव तोडून अभ्यास करणारा विद्यार्थी जेव्हा पाहतो की पैशाच्या जोरावर कुणीतरी पुढे जातो, तेव्हा त्याचा आत्मविश्वास मरतो. त्याच्या मनात व्यवस्थेविषयी तिरस्कार निर्माण होतो. याहून मोठा गुन्हा कोणता असू शकतो? आज सीबीआयने कारवाई केली, अटक झाली, चौकशी सुरू झाली पण एवढ्यावर समाधान मानून चालणार नाही. कारण शिवराज मोटेगावकर हा फक्त एक चेहरा आहे; या मागे संपूर्ण व्यवस्था सडलेली आहे. शिक्षण माफिया, अधिकारी, राजकारणी आणि काही भ्रष्ट घटक यांचे अपभ्रंश जेव्हा निर्माण झाले आहे. परीक्षा प्रणालीवर विश्वास उठलेला नाही. प्रत्येक पेपरनंतर विद्यार्थ्यांच्या मनात पहिला प्रश्न निर्माण होतो, “हा पेपर फुटला तर नसेल ना?” ही परिस्थिती लोकशाहीसाठी धोकादायक आहे. कारण शिक्षण व्यवस्था कोसळली, तर देशाचे भविष्य धाडधळीत वेडे न बनवता, माणूस म्हणून घडवण्याची. महाराष्ट्राच्या प्रत्येक पालकाने आज प्रश्न विचारला पाहिजे, “माझ्या लेकराच्या स्वप्नांवर बाजार मांडण्याचा अधिकार कुणाला दिला?” कारण हा संघर्ष फक्त एका घोटाळ्याविरुद्ध नाही; हा संघर्ष आहे आपल्या मुलांच्या भविष्याच्या संरक्षणासाठी. हा संघर्ष आहे शिक्षण वाचवण्याचा. आणि जर समाज आजही गप्प बसला, तर उद्या पुन्हा एखादा नवीन मोटेगावकर जन्माला येईल, पुन्हा एखादा पेपर फुटेल, पुन्हा एखाद्या गरीब बापाचं स्वप्न चिरडलं जाईल. आता वेळ आला आहे, शिक्षण माफियांना समाजजाचे नाकारण्याची. कारण जे पोरांच्या भविष्याशी खेळतात, त्यांना कोणतीही माफी असू शकत नाही. महाराष्ट्राची जनता आता जागी झाली आहे. आणि ही जागृतीच उद्याच्या स्वच्छ, प्रामाणिक आणि न्याय्य शिक्षण व्यवस्थेची सुरुवात ठरेल.●●

कोंकरोच चा आक्रोश

अभिजित दीपके या युवकाने देशातील करोडो युवकांच्या मनात सरकार व प्रशासनाचे प्रति असलेला असंतोष, रोष, कोंकरोच जनता पार्टी या डिजिटल मूव्हमेंट च्या माध्यमातून उजागर करण्याचा प्रयत्न केला आहे.

New Idea of Constitutional India. पुढे काय होईल हे वेळच सांगेल. परंतु सर्वसामान्यांच्या मनात आक्रोश आहे हे

नक्की. पुरोगामी व प्रगत समजल्या जाणाऱ्या महाराष्ट्र राज्यात जे घडत आहे ते पाहून आमचे ही मनात असंतोष आहे. आम्ही वेळोवेळी, लिहून , बोलून सरकारकडे व्यक्त केला आहे. मात्र, शोषित वंचितांचे प्रश्न व समस्या ऐकून घ्यायला प्रशासनाकडे वेळ नाही. वेळ मागितला तर मिळत नाही, पत्राचे उत्तर नाही. संवाद करण्याची मानसिकता नाही. अजूनही atrocity अ‍ॅक्टची राज्यस्तरवरील बैठक मुख्यमंत्री यांनी घेतली नाही. सामाजिक न्याय विभाग नोडल डिपार्टमेंट आहे. सचिव निमंत्रक आहेत. कायद्याचे पालन करण्यास कोणालाच वेळ नाही. अस्तंतीय, नाराजी वाढणारच.

बजेत चा कायदा होत नाही. जे आवश्यक नाही ते मात्र तत्परतेने केले जाते. मोठे मोठे इवेंट्स व त्यावर कोट्यवधींचा खर्च. सामाजिक न्याय विभागाचे पुन्हा 730 कोटी लाडक्या बहीण योजनासाठी वळते केले. असे करणे बरोबर नाही. योजनांची प्रामाणिकपणे अंमलबजावणी नाही. वेळेवर लाभ मिळत नाही. असंतोष तर वाढणारच. अन्यायाविरुद्ध बोलणाऱ्यांनी अन्याय करू नये. सत्ता कायमची नाही. आज आहे, तर न्यायचे काम दमनकारांने करून दाखवावे. सामाजिक न्याय होत नसेल तर सत्ता व अधिकार

काय कामाचा? सत्ताधाऱ्यांनी विचार करावा. ज्यांचे कडे सत्ता व अधिकार आहे त्यांनी कसेही वागू नये. महापुरुषांच्या विचारांना आणि महाराष्ट्राच्या सुरसंस्कृतपणाला, पुरोगामीपणाला साजसे वागले पाहिजे. सुरासन तेव्हाच होऊ शकते. सत्ताधाऱ्यांनी साहज्यपणाने, सुज्ञ पणाने, विवेकाने वागले पाहिजे. (संविधान सभेतील डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांचे पहिले भाषण दिनांक 17 डिसेंबर 194६.) सत्ता आहे म्हणून जनतेच्या व विशेषकरून युवकांच्या, शोषित वंचितांच्या मनातील भावना, त्यांचे

अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य दडपून टाकण्याचा प्रयत्न संविधानाच्या लोकशाही तत्त्वाविरुद्ध उरतो. करू नये, रोष व असंतोष दूर करण्यासाठी संवाद करणे सरकारचे, प्रशासनाचे कर्तव्य आहे. संवादातून गैरसमज व रोष दूर होतो. मानवी संवेदना सत्ताधाऱ्यांमध्ये असावी. दबावतंत्र वापरून, भीती दाखवून सर्वसामान्य व युवकांच्या मनातील आक्रोश कमी होणार नाही. सरकारने संविधानिक जबाबदारी प्रामाणिकपणे पार पाडावी. कोंकरोच जनता पार्टी चा हाच अर्जेंडा आहे. अभिजित दीपके यांचे कल्पकतेचे, विचाराचे आणि हिंमतीचे कौतुक केले पाहिजे. संविधानाचे महत्व सांगत युवकांच्या समस्या व भ्रष्टाचार यावर अभिजित

बोलतो. ●●

हती” हा पृथ्वीवरील सर्वात भव्य, पर्यावरण रक्षक आणि सामाजिक प्रतीक म्हणून समजला जातो. हत्तीला गज, कुंजर, वारण, हस्ती, मातंग, हिरद, ऐरावत अशा विविध नावाने ओळखले जाते. भारतीय वास्तू आणि ज्योतिष शास्त्रात हत्तीला ज्ञान, शक्ती आणि सौभाग्याचे प्रतीक मानले जाते.

मनुष्य आणि निसर्गामधील भावनात्मक सहजीवनाचा हत्ती संदेश देतो. त्यामुळे माणूस आणि हत्तीच्या जीवनावर आधारित 1971 साली “हाथी मेरे साथी” हा चित्रपट प्रदर्शित झाला होता. त्यात मनुष्य आणि जनावर यांच्यातील प्रेम, मैत्रीचे संबंध अपौरुषेय होते होते. बौद्ध संस्कृतीत प्राचीन काळापासून हत्तीला ज्ञानाचे आणि समानाचे प्रतीक मानले जाते. बौद्ध धम्मातील जातक कथे नुसार राणी मायादेवी ने पांडव्या हत्तीचे दिव्य स्वप्न पाहिले होते. मायादेवीच्या स्वप्नात पांडव्या हत्तीने स्पर्शातून उत्तरून राणीच्या पोटात प्रवेश केला. त्यामुळे हत्तीला सिद्धार्थाच्या जन्माचे आणि ज्ञानप्राप्तीचे प्रतीक मानले जाते. धम्मपदातील गाथा नुसार मनाच्या नियंत्रणासाठी हत्तीचे रूपक वापरले जाते. भगवान बुद्धांचा चुलत भाऊ देवदत्त हा बुद्धाबद्दल द्वेष बाळगून होता. देवदत्ताने बुद्धांची हत्या करण्याच्या उद्देशाने नालागिरी नामक विशाल हत्तीला भरपूर मद्य पाजले. मध्यधुंद हत्तीला बुद्धाच्या दिशेने सोडले. बुद्धाने मनातील मत्ता (मैत्री भावना) आणि करुणा नालागिरी हत्तीच्या दिशेने प्रवाहीत केली. त्यामुळे वायुवेगाने येणारा महाकाय हत्ती बुद्धा बद्दल येताच शांत झाला. बुद्धासमोर त्याने आपले गुडघे ठेकले. सोड खाली करून बुद्धाला वंदन केले. तात्पर्य पिसाळलेला हत्ती हा माणसाच्या आनियंत्रित आणि क्रोधाने भरलेल्या मनाचे प्रतीक आहे. त्या काळात लिपी विकसित झाली नव्हती. हत्तीचे बुद्ध धम्मातील महत्व सुद्धा लिपीबद्ध नव्हते. परंतु अशोक कालीन अनेक स्तूपांत, चैत्यामध्ये, भिंतींवर

बौद्ध संस्कृतीत हत्तीचे महत्व

हत्तीची ऐतिहासिकता चित्रबद्ध आहे. सांचीच्या स्तुपावर आणि प्राचीन स्तंभांवर आजही कोरलेली हत्तीचे शिल्प आढळतात. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी स्थापन केलेल्या शेड्युल्ड कास्ट फेडरेशनचे चिन्ह हत्तीच होते. शेड्युल्ड कास्ट फेडरेशन सार्री डॉ. बाबासाहेबांनी हत्ती या चिन्हाचीच निवड का केली? याचा इतिहास उद्बोधक आहे. डॉ. शारदा कबीर अर्थात डॉ. सविता भीमराव आंबेडकर यांनी “डॉ. आंबेडकरांच्या सहवासाला” या पुस्तकात लिहिल्याप्रमाणे 1951 साली मुंबई सरकारच्या मुख्य सचिवांनी येणार्या सार्वत्रिक निवडणुकीच्या संबंधाने सर्व पक्षांच्या प्रतीनिधींची बैठक बोलावली होती. या बैठकीचे निमंत्रण सहाजिकच शेड्युल्ड कास्ट फेडरेशनचे सचिव पा. ना. राजभोज यांना होते. या बैठकीत आपल्या पक्षाची निवडणूक निशाणी काय असावी, अशी राजभोज यांनी बाबासाहेबांना पत्राद्वारे विचारणा केली. यावेळी डॉ. बाबासाहेब कायदेमंत्री होते, त्यांचे वास्तव्य दिल्लीत होते. राजच्या कामाच्या दारदारीतून काही क्षण निवांत स्थळी घालावे यासाठी माईसाहेबांनी बाबासाहेबांना बाहेर कुठेतरी जाण्याचा आग्रह धरला. त्यानुसार 14 जून 1951 रोजी डॉ. माईसाहेब आणि डॉ. बाबासाहेब रानीखेतच्या विश्रामगृहात मुक्कामास होते. रानीखेतला पोहचल्यावर बाबासाहेब निवडणूक चिन्हा बद्दल विचार करत होते. बाबासाहेबांच्या मते निवडणूक निशाणी उठावदार आणि त्वरित लक्षात येईल, अशी असावी. मतदान करताना कोणासाठी गोंधळ होणार नाही असे त्यांना वाटत होते, कारण भारतात बहुसंख्य नागरिक अडाणी व अशिक्षित होते. अशिक्षित व निरक्षर माणसाला निवडणूक निशाणी पटकन लक्षात यावी अशी एखादी वस्तू किंवा प्राणी याचा ते विचार करत होते. विचारांती डॉ. बाबासाहेबांनी

राजकारण कसे बदलेल?

सध्या नव्यानेच उदयास आलेल्या ‘कोंकरोच जनता पार्टी’च्या बाबतीत युवा वर्गाकडून जोरदार चर्चा सुरू आहे. त्या संदर्भात मला देखील काही मुद्दे मांडावेसे वाटतात. भारताची लोकसंख्या सुमारे १४० कोटी आहे. त्यापैकी जवळपास ६५ टक्के म्हणजेच ९१ कोटी लोकसंख्या ही युवा वर्गाची आहे.

जर हा युवा वर्ग एकत्र येऊन रोजगार, शिक्षण आणि भ्रष्टाचारा या मुद्द्यांवर मतदान करू लागला, तर देशाचे संपूर्ण राजकारण बदलू शकते. कारण आज भारतातील राजकारण धर्म आणि जात यांभोवती फिरते; डेटा, रोजगार आणि जनहिताच्या प्रश्नांभोवती नाही. केंद्र सरकारच्या विविध विभागांमध्ये सुमारे ९ लाख ६४ हजार पदे रिक्त आहेत. यापैकी ७२ टक्क्यांहून अधिक रिक्त पदे रेल्वे, संरक्षण आणि गृह मंत्रालयात आहेत. राज्य सरकार आणि निमसरकारी (अर्ध-सरकारी/PSU) संस्थांमधील रिक्त पदांची संख्या याहून अधिक आहे; मात्र त्याचा एकत्रित अधिकृत डेटा उपलब्ध नाही. रेल्वे, सैन्य, शिक्षण, आरोग्य आणि न्यायव्यवस्था , सर्वच क्षेत्रांमध्ये मनुष्यबळाची कमतरता आहे. पण युवा वर्ग मंदिर-मशीन यांच्या वादात अडकून पडला आहे. त्यामुळे अता “धर्म नाही, हिशोब मागा” अशी मोहीम उभी राहिली पाहिजे. १९६८ मध्ये फ्रान्स आणि कोरियामधील विद्यार्थी आंदोलनांनी सरकारंना धोरणे बदलण्यास भाग पाडले होते. भारतातही तसाच लोकदबाव निर्माण करण्याची गरज आहे. भारतामधील सर्व खासदार आणि आमदार यांच्या वेंतन, भ्रते, सुविधा आणि माजी लोकप्रतिनिधींच्या पेन्शनवर दरवर्षी अंदाज ८ हजार ते ११ हजार कोटी रुपये खर्च होताना. याशिवाय त्यांच्या सुरक्षेसाठी, बंगल्यांसाठी, गाड्यांसाठी, कर्मचाऱ्यांसाठी आणि इतर सुविधांसाठी दरवर्षी सुमारे ४ हजार कोटी रुपये खर्च केले जातात. दुसरीकडे अनेक तरुण रेल्वे स्थानकांवर, रस्त्याच्या कडेला किंवा झोपडपट्ट्यांमध्ये राहण्यास मजबूर आहेत. ही विषमता

प्रत्येक युवकाने आपल्या भागातील नेत्यांना विचारली पाहिजे. त्यांची मुले सरकारी शाळांमध्ये का शिकत नाहीत? ते सरकारी रुग्णालयांमध्ये उपचार का घेत नाहीत? ज्या दिवशी जनता नेत्यांच्या ऐषआरामी जीवनाची आणि सामान्य जनतेच्या संघर्षमय जीवनाची तुलना करू लागेल, त्या दिवशी राजकारणाची चमक उतरू लागेल. अता “डिजिटल डेटा क्रांती”ची गरज आहे. भारतातील युवा वर्ग दिवसभर सोशल मीडियावर धर्माच्या नावावर भांडत असतो. पण धाच युवा वर्ग जर प्रत्येक जिल्ह्यातील बेरोजगारी, पेपरफुटी, शाळांची अवस्था, रुग्णालयांची कमतरता आणि नेत्यांच्या संपत्तीचा डेटा कायल करू लागला, तर राजकारणाचा संपूर्ण खेळ बदलू शकतो. प्रत्येक युवकाने माहिती अधिकार (RTI) अंतर्गत अर्ज करावेत. प्रत्येक महाविद्यालयात डेटा अभ्यास गट तयार व्हावेत. प्रत्येक भारती घोटाळ्याची माहिती आणि पुरावे जमा केले जावेत. कारण व्यवस्था घोषणापेक्षा नोंदी आणि पुराव्यांना अधिक घाबरते. बेरोजगार युवक जर एकत्र येऊन केवळ रोजगाराच्या मुद्द्यावर मतदान करू लागले, तर संसदेचे अर्धे चित्र बदलू शकते. जेव्हा एखादा नेता धर्माची भाषा

करेल, तेव्हा त्याला थेट प्रश्न विचारले गेले पाहिजेत, तुमच्या कार्याकाळात किती रोजगार निर्माण झाले? किती शाळा उघडाल्या? किती रुग्णालये सुरू झाली? किती पेपरफुटीच्या घटना घडल्या? तुमच्या मुलांची संपत्ती किती वाढली आणि कशी वाढली? क्रांती फक्त दराडफेक करून घडत नाही. खरी क्रांती तेव्हा घडते, जेव्हा जनता भावनांमधून बाहेर पडून सत्ताधाऱ्यांकडे हिशोब मागू लागते. ज्या दिवशी भारतातील युवा वर्ग धर्म आणि जात यांच्या परीकडे जाऊन डेटा, रोजगार, शिक्षण आणि समानतेच्या मुद्द्यांवर एकजूट होईल, त्या दिवसापासून या देशाचे राजकारण बदलण्यास सुरुवात होईल. आपला देश सुजलाम सुफलाम व्हावा असे कुणाला नाही वाटत!●●

बहुजन बुद्धांची शिक्षण

आपल्या देखरेखीखाली व्हावी या हेतूने डॉ. बाबासाहेबांनी तळेगावला बंगला बांधला आहे. या सर्व लेण्यात आणि शिल्पात प्रामुख्याने हत्ती वापरण्यात येतो. पृथ्वीवरील सर्वात शक्तीशाली प्राणी हत्ती ! विशाल सोंड पण बारीक डोळे असून तो सूक्ष्म निरीक्षण करतो. जमिनीवरील टाचणी सुद्धा सहजतेने उचलून धरतो. हत्ती आपल्या उर्दनिर्वाहासाठी कोणाचीही हत्या करत नाही. शकादारी, शांतीप्रिय आणि संवेदनशील असलेल्या हत्तीची चाल मंद असली तरी तो निर्धारित दिशेने वाटचाल करतो. हत्ती आपल्या कळवळीतील सदस्यांची निस्वाार्थी भावनेने काळजी घेतो. असेच ध्येयधोरण डॉ. बाबासाहेबांनी आपल्या पक्षाचे निर्धारित केले होते. डॉ. बाबासाहेबांचे विचार हत्तीप्रमाणे विशाल आणि गोरगरिब व बहुजणांची काळजी घेण्यात खर्ची घातल्याचे आपण पाहतो. ‘हत्ती’ हे बहुजन समाज पार्टीचे सुद्धा निवडणूक चिन्ह आहे. कांशीरामजींच्या मते, बहुजन समाज हा हत्तीप्रमाणे विशाल, मेहनती आणि प्रचंड शक्तीवान असलेले संघटन आहे. त्यामुळे हत्ती हे चिन्ह केवळ BSP चे निवडणूक चिन्ह नसून दलित चळवळ आणि सामाजिक समतेचे प्रतीक आहे. डॉ. बाबासाहेबांच्या विचारांचा वारसा घेऊन कांशीरामजींनी निवडणूक निशाणी ‘हत्ती’ ठरवली होती. रिपब्लिकन पार्टी असो वा बहुजन समाज पार्टी, यांचे उमेदवार कोण आहेत, यापेक्षा ‘हत्ती’ चिन्ह आंबेडकरी चळवळीची निशाणी समजली जात होती. हत्ती चिन्हावर आंबेडकरी समाजाची निष्ठा होती, आहे. मायावतीने आजही बसपतीने निवडणूक चिन्ह टिकवून ठेवले आहे. परंतु ‘बसपाचा हत्ती सध्या तरी बसलेली’च दिसत नाही. अर्थात बहन मायावतीच्या नेतृत्वाखालील हत्तीच्या चिन्हाची दिशा ही आपले अस्तित्व टिकवण्याची आहे, तर दशा राजकीय संघर्ष आणि आव्हानांनी भरलेला आहे.●●

सध्या देशातले मूठभर लोक आक्रमक होत आहेत नी बहुसंख्य लोक चूप दिसत आहेत. मूठभर लोक देश बदलत आहेत नी बहुसंख्य लोक डोळे उघडे ठेवून शांतपणे बसत आहेत.

मूठभर लोक वाटेल त्या लोला करीत आहेत नि बहुजन मान हावहाल दिसत आहेत. बहुजनताच्या अनेकांना काय करावे हे न सुचल्याने त्या मूठभरांच्या नंगनाचिवत व आक्रमतेने बेसावधपणे सामील होत आहेत. काय नी कशासाठी आपण यांच्या नाती लागतो हे न समजता या समजून घेण्याची गरज नाही इतक्या अनाडीपणाने वा पैसा मिळतो म्हणून सामील होत आहेत. ते म्हणतात त्याला ‘हो’ म्हणणारे बहुजनातले लोक कमी नाहीत. ते सत्पाला खोटे म्हणा म्हटले तर हे म्हणायला लागतात. आक्रमकांचे अडाणी सेवक असे या सेनेचे रूप आहे. कोण आक्रमक कोण खुनी ? या देशाचे पहिले आक्रमक आर्य होत हे सत्य आता बहुजनातल्या बऱ्याच लोकांना माहित झाले आहे. परंतु त्यांना हे माहित नाही की या आर्यांनी सिंधू संस्कृतीला काळी सुमारे ५ हजार वर्षांपूर्वी नुसते आक्रमण केले नाही तर भयानक हिंसा केली. हजारो मूळ निवासी (आजचे दलित, आदिवासी, ओबीसी, मागस जाती) कत्तली घडवून आणल्या. त्यांच्या (आर्यांच्या) वेदात याची बखर लिहिल्या गेली आहे. त्या काळी इस्लाम धर्माचा उदयही झाला नव्हता. आक्रमण करणे कळकळ अशक्य. मा हा वत्सपान घडवून आणणारे गुन्हेगार आर्यांशिवाय कोण

बहुजनांनी 'स्व' राष्ट्रासाठी आक्रमक व्हावे ?

होते? आता जे बाबुरा आक्रमक, हिंसक म्हणतात व त्याने

बांधलेल्या मस्जिदीला पाडण्यासाठी देशभर दोंगे माजवतात, त्यांनीच जागातील आश्रय असलेली सिंधू संस्कृतीची केवळ एक वास्तूच नव्हे तर नारेच्या नारे उध्वस्त केलीत. त्यांचा गुन्हा बाबरापेक्षा शेंकडो पीनी जास्त आहे. या आक्रमकांना वा त्यांच्या वंशजांना कोण जाच विचारल ? तो जाच विचारण्याचे काम बहुजनांचे आहे. तुम्ही एखाद्या मंदिरासाठी, माहित नसलेल्या व्यक्तीच्या जन्मजागासाठी जर एखादा हद्दोस माजवत असाल तर अशा हद्दोस वास्तु तुम्ही जमीनीदीप्त केल्यात तर त्या जाल्या पूर्वेजांच्या होत्या, त्यांनी किती हद्दोस माजवायला पाहिजे ? हे गणित आर्य व आर्यवादी सोडवून दाखवतील का? त्यांनंतरच्या काळात तुम्ही बौद्ध लोकांच्या कत्तली घडवून आणल्यात. कोण होते हे बौद्ध लोक? त्यांनी कुठे तुमची मंदिरे पाडली होती ? (तुम्हाला माहित बांधण्याची कला अगमत नव्हती.) ते बौद्ध म्हणजे बहुसंख्य बहुजन होते. कुर्मी, कुणबी, माळी, तेही याबद्दल दलित होते. (आज महाराष्ट्रात बौद्ध म्हणजे पूर्वीचे महार समजल्या जातात. पण ही स्थिती १९५६ च्या नंतरची आहे.) दोन हजार वर्षांपूर्वीचे बौद्ध धर्मीय हे सर्व जातीय बहुजन होते. मग ह्या कत्तली कशासाठी होत्या? अहिंसक बौद्ध धर्माचा नाश करण्याचे कारण हे होते की बौद्धविचार बहुतेक लोकांनी बहुजनांनी स्वीकारला होता. आर्य-ब्राह्मण वर्चस्व नष्ट झाले होते. अहिंसक विचारांनी आर्यवादाचा पराभव झाला होता. विचाराने विचाराील किंजफ्याची तुमच्यात शक्ती नव्हती, म्हणूनच तुम्ही अहिंसक श्रेष्ठ विचारांच्या लोकांचे मुड्डे पाडलेत. अशी अमानपत्ता, खूनी वृत्ती जगात नाही. तुम्ही

नालंदा विद्यापीठाचर्चा तहसनहस केली. जगाला ललामभरूत ठरणारे विद्यापीठ तुम्ही संस्कृतवाल्यांनी नष्ट केले. याा अक्षय्य गुन्हाबद्दल तुम्हाला काय सजा द्यायला

हवी? तुमचे हे भूतकाळातील गुन्हे नी बाबराचे गुन्हे याचा हिशेब मांडला तर कोण मोठे गुन्हेगार ठरतात ? इतिहासाचा विचार करावचा तर तो मुसलमानांपैकी धा थांबवावा? तो थेट सुसंस्कृतीपासून सुरू व्हायला पाहिजे. व तो मंडल आयोगाविरुद्धच्या तुमच्या भड्ग्यांतर्पयत यायला पाहिजे. पोरावाईच्या काळात तुम्ही शेतकऱ्यांचा कर दिला ना तर तुम्हून त्यांच्या आंगवार कर्दाळले तत्त तेल ओतत होतात. हे शेतकरी कोण होते? मुसलमान की कुणबी? मग ही अमानपत्ता राबकापरे सहीसलामत सुटावत की त्यांनाही सजा द्यावी ? कुणी सजा द्यावी ? जे भुक्तभोगी आहे त्यांनी? वेद वाचले तर जीभ छोटणारे, ऐकले तर कानात तार शिरायोचा रस ओतणारे, बलात्कारासारखे छोटे गुन्हे झाले तर शुद्धान फाशी देणारे व ब्राह्मणांची फक्त शेंडी कापावी असे आर्यवादी निरुप, कायदे करणारे कोण होते? मुस्लिम होते का? मस्जिद बांधण्याच्या गुन्हायेपेक्षा हे गुन्हे कितीतरीपट मोठे आहेत? याचे उत्तर तुमच्या कुठल्या

ग्रंथात आहे. क्रमशः ■

भारताचे महासत्तेचे स्वप्न आशा, वास्तव आणि आव्हाने

भारत आज जगातील सर्वात वेगाने वाढणाऱ्या अर्थव्यवस्थांपैकी एक मानला जातो. मोठे जीडीपी आकडे, वाढणारी डिजिटल अर्थव्यवस्था, अवकाश सरोधानातील यश, माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्रातील जागतिक स्थान आणि वाढती आंतरराष्ट्रीय प्रतिष्ठा यामुळे भारत महासत्ता होण्याच्या दिशेने वाटचाल करत असल्याचे चित्र उभे केले जाते. परंतु या चमकदार चित्रमागे बेरोजगारी, विषमता, कृषी संकट, शिक्षणातील दरि आणि अपूर्ण औद्योगिकीकरण यांसारखी गंभीर आव्हाने दडलेली आहेत. त्यामुळे भारताच्या विकासाकडे केवळ आकड्यांच्या नजरेतून नव्हे, तर सामान्य माणसाच्या जीवनाच्या वास्तवातून पाहणे आवश्यक ठरते. भारताच्या आर्थिक विकासातील सर्वात मोठी समस्या म्हणजे “मिसिंग मिडल” अर्थात उद्योगारचनेतील मधला कमकुवत स्तर. भारतात मोठे उद्योग आयाधुनिक आणि भांडवलप्रधान असल्यामुळे ते तुलनेने कमी रोजगार निर्माण करतात. दुसरीकडे लहान उद्योग असंघटित, कमी उत्पादक आणि असुरक्षित असतात. या दोन टोकांमध्ये मोठ्या प्रमाणावर रोजगार निर्माण करणारा मध्यम स्तर विकसित झाला नाही. चीनने मोठ्या कारखान्यांच्या आणि निर्यातक्षम उत्पादनांच्या आधारे कोट्यवधी रोजगार निर्माण केले, तर व्हिएतनामही त्याच मार्गावर पुढे जात आहे. भारतात मात्र उत्पादन क्षेत्र रोजगारनिर्मितीचे मुख्य इंजिन बनू शकले नाही. त्यामुळे लाखो तरुण रोजगाराच्या शोधात सेवेक्षेत्राकडे वळले. याच काळात माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्र भारतासाठी मोठा आशेचा किरण ठरले. टीसीएस, इन्फोसिस, विप्रो, एचसीएस यांसारख्या कंपन्यांनी भारतातील इंग्रजी शिक्षण घेतलेल्या आणि तांत्रिक कौशल्य असलेल्या तरुणांच्या आधाराने जागतिक सेवा उद्योग उभा केला. अमेरिका आणि युरोपमधील अनेक कंपन्यांची सॉफ्टवेअर सेवा, ग्राहक सेवा, डेटा प्रक्रिया आणि मागील काँग्रेसाच्या शाळांत पाठवले गेले आणि परदेशात जाण्याची स्वप्न आकार घेऊ लागली. माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्रामुळे भारतीय मध्यमवर्गाचा आत्मविश्वास वाढला.परंतु आता कृत्रिम बुद्धिमत्ता आणि स्वयंचलनमुळे हेच क्षेत्र मोठ्या बदलाला उंबरठ्यावर उभे आहे. कौडिंग, माहक सेवा, डेटा प्रक्रिया आणि प्राथमिक विश्लेषण यांसारखी कामे कृत्रिम बुद्धिमत्ता अधिक वेगाने आणि कमी खर्चात करू लागली आहे. त्यामुळे प्रवेशस्तरवरील नोकऱ्यांवर्ध धोका निर्माण झाला आहे. अनेक आंतरराष्ट्रीय अभ्यासांनुसार तरुण सॉफ्टवेअर इंजिनियर रोजगारात घट दिसून येत आहे. काही मोठ्या कंपन्यांनी कर्मचाऱ्यां कपातीची घोषणाही केली. यामुळे लाखो अभियंत्यांची आणि संपन्नकशाख पदवीधरसमोर भविष्यातील रोजगाराचा प्रश्न निर्माण झाला आहे.भारतामधील ही परिस्थिती अधिक गंभीर आहे. कारण

देशाने मोठ्या प्रमाणावर औद्योगिक रोजगार निर्माण केलेले नाहीत. मध्यमवर्गाचा मोठा भाग सेवेक्षेत्रावर आधारित आहे. जर माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्रातील संधी कमी होत गेल्या, तर नव्या पिढीसमोर बेरोजगारीचे मोठे संकट उभे राहू शकते. त्यामुळे पुनर्कौशल्य, तांत्रिक प्रशिक्षण आणि नव्या कौशल्यांची निर्मिती अत्यावश्यक बनली आहे.भारतातील विषमता ही आणखी एक मोठी समस्या आहे. एका बाजूला लब्धव्री काराची विक्री वाढते, महागडी घरे काही दिवसांत विकली जातात, तर दुसऱ्या बाजूला ग्रामीण भागातील कुटुंबांना रोजच्या गरजांवरील खर्च कमी करावा लागतो. वरच्या १ टक्के लोकांकडे देशाच्या संपत्तीचा मोठा हिस्सा केंद्रित झाला आहे. डिजिटल माध्यमांमुळे ही विषमता आता अधिक स्पष्टपणे दिसू लागली आहे. सोशल मीडियावर श्रीमंतीचे प्रदर्शन पाहणारा गरीब तरुण स्वतःच्या परिस्थितीशी सतत तुलना करू लागतो. ही तुलना प्रेरणा देण्याऐवजी अनेकदा असंतोष आणि न्युनगंड निर्माण करते.भारताच्या विकासातील सर्वात वेदनादायक वास्तव म्हणजे आजही सुमारे ८० कोटी लोकांना योफत अन्नधान्याची गरज भासते. गरीब कल्याण अन्न योजनासारख्या कोणतेही कोट्यवधी लोकांसाठी जीवनरक्षक ठरतात. उपासमार टाळणे ही राज्याची जबाबदारी असली तरी एवढ्या मोठ्या लोकसंख्येला अन्नासाठी राज्यावर अवलंबून राहावे लागणे हे आर्थिक असुरक्षिततेचे लक्षण आहे.शेतीची स्थितीही चिंताजन्य आहे. शेती अजूनही मोठ्या प्रमाणावर रोजगार देते, पण जीडीपीतील तिचा वाटा तुलनेने कमी आहे. जमीन तुकड्यांत विभागली गेल्यामुळे उत्पादन खर्च वाढतो आणि पन्ना कमी होती. शेतीवर कीर्तन प्रेडन शेती करतो; पण पाऊस चुकला. भाव पडले किंवा पीक नष्ट झाले, तर तो कर्जाच्या खाईत जातो. यामुळे निर्माण होणारा मानसिक तणाव अनेकदा आत्महत्यांपर्यंत पोहोचतो. भारताच्या ग्रामीण भागातील ही वेदना विकासाच्या मोठ्या दाऱ्यांमागील कटू वास्तव आहे.लोकसंख्यात्मक लाभ ही भारताची मोठी ताकद मानली जाते. भारताचे सरासरी वय कमी आहे, तर अनेक विकसित देश वृद्ध होत आहेत. परंतु तरुण लोकसंख्या तेव्हाच

लाभदायक ठरते जेव्हा त्या तरुणांना दर्जेदार शिक्षण, कौशल्य आणि रोजगार मिळतात. अन्यथा तीच लोकसंख्या बेरोजगारी आणि सामाजिक अस्थिरतेत बदलू शकते.भारतातील शिक्षण व्यवस्थेतील दरी येथे स्पष्ट दिसते. लाखो विद्यार्थी पदव्या घेतात, पण उडोगाला आवश्यक कौशल्य त्यांच्याकडे नसताना. अनेक महाविद्यालयांमध्ये जुने अभ्यासक्रम आणि पाठांतराधारित शिक्षण दिले जाते. त्यामुळे पदवीधर रोजगारयोग्य राहत नाहीत. कुटुंब मोठ्या आशेने मुलांच्या शिक्षणासाठी कर्ज घेतात; पण पदवी मिळाल्यानंतरही नोकरी मिळत नाही. यामुळे “एज्युकेटेड युअर” म्हणजे सुशिक्षित गरीबांचा वर्ग तयार होत आहे.सरकारी नोकऱ्यांच्या प्रतीक्षेत वर्षांपुढे तयारी करणारे तरुण हे भारतातील आर्थिक अपशराचे प्रतीक बनले आहेत. परीक्षा पुढे दकलत्या जातात, निष्कल अडकतात आणि तरुणांचे वय व आत्मविश्वास दोन्ही वाढत्या अनिश्चिततेत हरवतात. ही परिस्थिती केवळ वैयक्तिक नाही, तर सामाजिक अस्वस्थतेचे कारण ठरू शकते.कॉर्पोरेट केंद्रीकरणही चिंतेचा विषय आहे. काही मोठे उद्योगसमूह ऊर्जा, दूरसंचार, पायाभूत सुविधा आणि किरकोळ व्यापार यांसारख्या अनेक क्षेत्रांत विस्तारत आहेत. मोठ्या गुंतवणुकीचे महत्त्व नाकारता येत नसले, तरी जेव्हा अर्थव्यवस्था काही कंपन्यांच्या भागेवती केंद्रित होते, तेव्हा स्पर्धा आणि लघुउद्योगांचा विकास सध्याही होऊ शकतो.तथापि भारताची ताकदही प्रचंड आहे. डिजिटल सार्वजनिक पायाभूत सुविधा, यूपीआय, स्टार्टअप संस्कृती, औषधनिर्मिती, अवकाश संशोधन आणि तंत्रज्ञान कौशल्य यामुळे भारताकडे मोठी क्षमता आहे. पण क्षमता आणितोआप यशाने बदलत नाही. त्यासाठी रोजगारनिर्मिती, शिक्षण सुधारणा, औद्योगिक विकास, कृषी सुशिक्षण आणि सामाजिक न्याय यांची गरज आहे.भारत महासत्ता होऊ शकतो, पण त्यासाठी केवळ

शकतो. पण जर बेरोजगारी, विषमता आणि शिक्षणातील दरीकडे दुर्लक्ष केले, तर लोकसंख्यात्मक लाभ लोकांसमोर संकटात बदलू शकतो. त्यामुळे आजचा युवावर्ग मोठा प्रश्न आत्म का की भारत आपल्या क्षमतेचे रूपांतर सर्वसमावेशक समृद्धीत करू शकतो का.●●

मानवी जीवनाचे अंतिम ध्येय काय असावे, या प्रश्नाचे उत्तर बुद्धधम्म अत्यंत स्पष्टपणे देतो— चित्ताची निर्मळता, विकारांपासून मुक्ती आणि सर्व प्राणिमात्रांविषयी मैत्री, करुणा, मुदिता व उपेक्षा या भावनांची वृद्धी. या तत्वांचा स्वीकार करून आपले संपूर्ण आयुष्य धम्मकार्याला वाहून घेणारे पूज्य भदन्त सत्यशील महाथेरा हे बौद्ध समाजातील एक प्रेरणादायी, बहुआयामी आणि कर्तृत्ववान व्यक्तितम्ह होते. त्यांच्या ८३ व्या जयंतीनिमित्त त्यांच्या जीवनकार्याचा गौरवपूर्वक स्मरण करणे ही बौद्ध समाजासाठी अभिमानाची बाब आहे.

पू. भदन्त सत्यशील महाथेरा यांचा जन्म २५ मे १९४३ रोजी मध्यप्रदेशातील बालाघाट जिल्ह्यातील शंकरपिपरिया येथे झाला. त्यांचे मूळ नाव सत्यवान मेश्राम होते. वडील लहू नारायणजी मेश्राम आणि माता भिवराबाई मेश्राम यांच्या संस्कारातून त्यांचे बालपण घडले. तीन बहिणींमध्ये ते एकुलते एक भाऊ होते. बालपणापासूनच त्यांच्यामध्ये साधेपणा, शिस्त आणि अध्यात्मिक ओढ दिसून येत होती.

त्या काळात भिक्षू जीवन स्वीकारणे अत्यंत कठीण मानले जात होते. समाजात त्याविषयी गैरसमज होते आणि कुटुंबाची परवानगी मिळणेही अवघड होते. मात्र सत्यवान मेश्राम यांच्या मनात धम्मजीवनाची तीव्र तळमळ होती. नागपूरच्या पवित्र दीक्षाभूमीवर त्यांना डॉ. भदन्त आनंद कौसल्यायन यांचे सहवास लाभला आणि त्यांच्या जीवनाला निर्णायक वळण मिळाले. १० ऑक्टोबर १९७० रोजी त्यांनी प्रव्रज्या स्वीकारून 'सत्यशील' हे नाव धारण केले. त्यानंतर २४ ऑक्टोबर १९७१ रोजी बुद्धगया येथील रॉयल थाई मोनेस्ट्रीमध्ये डॉ. भदन्त आनंद कौसल्यायन यांच्या उपाध्यायत्वाखाली त्यांनी उपसंपदा ग्रहण केली. भिक्षू जीवन स्वीकारताना त्यांनी दाखविलेली जिद्द उल्लेखनीय होती. भदन्त आनंद कौसल्यायन यांनी

बहुआयामी व्यक्तीमत्त्व पू. भदन्त सत्यशील महाथेरा

प्रांरंभी त्यांना चिवर देण्यास नकार दिला होता. परंतु सत्यवान मेश्राम बुद्धमूर्तीसमोर मौन धारण करून बसले आणि “चिवर मिळाल्याशिवाय येथून उठणार नाही” अशी प्रतिज्ञा केली. अखेर त्यांच्या प्रामाणिक इच्छाशक्तीपुढे सर्वांना मान झुकवावा लागला आणि ते भिक्षू जीवनात प्रविष्ट झाले. ही घटना त्यांच्या ध्येयनिष्ठ स्वभावाची साक्ष देणारी आहे. भदन्त सत्यशील महाथेरांवर भदन्त देवानंद महास्थवीर आणि डॉ. भदन्त आनंद कौसल्यायन यांचा मोठा प्रभाव होता. त्यांनी आपल्या गुरुंबद्दल सदैव अपार आदर व्यक्त केला. ते म्हणत असत की, “डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनंतर बौद्ध धर्म आणि पाली भाषेचे एवढे प्रकांड विद्वान भारतात झाले नाहीत.” गुरुंच्या सहवासातून त्यांनी धम्म, विनय आणि संघजीवनाची सखोल शिकवण घेतली.

शिक्षणाची आवड आणि अभ्यासू वृत्ती हे त्यांचे आणखी एक वैशिष्ट्य होते. त्यांनी राष्ट्रभाषा रत्न ही उपाधी मिळवली. पुढे विक्रम विद्यापीठ, उज्जैन येथून बी.ए. आणि देवी अहिल्या विद्यापीठ, इंदोर येथून प्राचीन इतिहास व संस्कृती विषयात एम.ए. पदवी संपादन केली. धार्मिक क्षेत्रात कार्य करत असतानाच त्यांनी शैक्षणिक प्रगतीकडेही लक्ष दिले. धम्म प्रचार आणि सामाजिक कार्य हे त्यांच्या जीवनाचे प्रमुख ध्येय होते. त्यांनी देशभरात प्रवास करून धम्मदीक्षा सोहळे, परिषद, अधिवेशने आणि जनजागृती कार्यक्रमांमध्ये सक्रिय सहभाग घेतला. १९७६ मध्ये उत्तरप्रदेशातील जफराबाद येथे लाखोंच्या उपस्थितीत धम्मदीक्षा कार्यक्रमाला त्यांनी महत्त्वाची भूमिका निभावली. नागपूरमधील इंदोरा बुद्ध विहार, गौतम बुद्ध विहार आणि बुद्धभूमी महाविहार येथे त्यांनी दीर्घकाळ वास्तव्य केले.

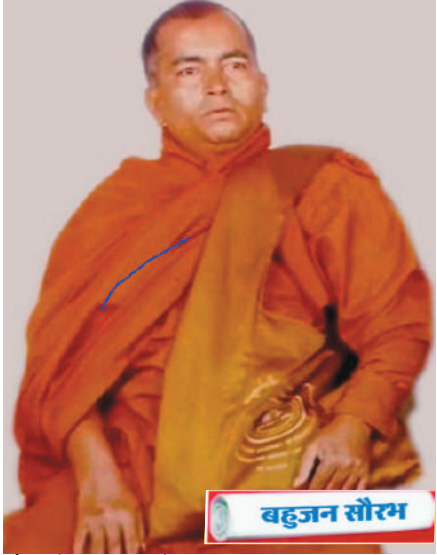
बुद्धभूमी महाविहार आणि बौद्ध प्रशिक्षण संस्थानाच्या उभारणीत त्यांचे योगदान विशेष उल्लेखनीय आहे. त्यांनी उपसचिव, उपाध्यक्ष आणि अध्यक्ष म्हणून विविध जबाबदाऱ्या प्रामाणिकपणे सांभाळल्या. मे २००१ ते १९ नोव्हेंबर २०२५ या काळात त्यांनी बुद्धभूमी महाविहाराचे अध्यक्ष म्हणून अत्यंत सचोटीने कार्य केले. त्यांच्या नेतृत्वाखाली संस्थेने धार्मिक, सामाजिक आणि शैक्षणिक क्षेत्रात मोठी प्रगती साधली.

भदन्त सत्यशील हे केवळ धम्मप्रचारक नव्हते, तर ते एक प्रभावी लेखक आणि संस्कारविधी तज्ज्ञही होते. त्यांनी लिहिलेले “बौद्ध संस्कार आणि पूजा विधी” हे पुस्तक बौद्ध समाजासाठी अत्यंत उपयुक्त ठरले. वंदना, परित्राण, संस्कार आणि बौद्ध जीवनपद्धती याविषयीचे मार्गदर्शन या पुस्तकात सोप्या भाषेत दिले आहे.

डॉ. भदन्त आनंद कौसल्यायन यांनी स्वतः या पुस्तकाचे कौतुक केले होते. हे पुस्तक मराठी बौद्ध समाजात आजही मार्गदर्शक मानले जाते. त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वातील

आणखी एक महत्त्वाचा पैलू म्हणजे साधेपणा आणि करुणा. लोकांच्या समस्या शोषण ऐकून त्यांना समजावून सांगण्याची त्यांची शैली प्रभावी होती. ते अनेकदा आपल्या गुरूंची उदाहरणे सांगत असत. “रहाट चालत राहिली आणि घोडा पाणी पीत राहिली” हे उदाहरण देत ते सांगत की, समाजातील गोंधळ किंवा अडचणी यांच्यातही आपले कार्य आणि अभ्यास सुरू

देवावा. त्यांच्या बोलण्यात उपदेशापेक्षा अनुभवाची ताकद अधिक होती. भदन्त सत्यशील महाथेरांना अनेक संस्थांनी सन्मानित केले. इंटरनॅशनल बुद्धिस्ट कॉन्फरन्स, गडचिरोली; इंटरनॅशनल बुद्धिस्ट सोसायटी, लुबिनी (नेपाळ); तसेच विविध बौद्ध संघटनांनी त्यांना

गौरविले. २०२२ मध्ये त्यांच्या ८० व्या वाढदिवसानिमित्त नागपूर येथे त्यांचा विशेष सत्कार करण्यात आला. हे सन्मान त्यांच्या दीर्घकालीन धम्मसेवेची पावती होते. तब्बल ५४ वर्षे त्यांनी चिवरधारण करून धम्म, समाज आणि शिक्षण क्षेत्रात निष्ठेने कार्य केले. त्यांनी असंख्य उपासक-उपासिकांना बौद्ध संस्कारांची दिशा दिली. अनेक भिक्षू, उपासक आणि कार्यकर्ते त्यांच्या प्रेरणेतून पडले. त्यांचे संपूर्ण जीवन हे धम्मनिष्ठा, साधेपणा आणि सेवाभाव यांचे उत्तम उदाहरण आहे. आज त्यांच्या ८३ व्या जयंतीनिमित्त त्यांच्या जन्मगावी शंकरपिपरिया येथे त्यांच्या अर्धकृती पुतळ्याचे अनावरण होत आहे, ही अत्यंत अभिमानाची बाब आहे. हा सन्मान केवळ एका व्यक्तीचा नसून धम्मसेवा, त्याग आणि सामाजिक बांधिलकीच्या मूल्यांचा गौरव आहे. पू. भदन्त सत्यशील महाथेरा यांचे जीवन पुढील पिढ्यांसाठी प्रेरणादायी दीपस्तंभ आहे. त्यांनी दिलेला धम्म, समता आणि मानवतेचा संदेश समाजाला सदैव मार्गदर्शक राहील. त्यांच्या पवित्र स्मृतीस विनम्र अभिवादन. ●●

प्रमाणशीर

आवश्यकतेपेक्षा जास्त जवळीक, आवश्यकतेपेक्षा जास्त संवाद, अपेक्षा, विश्वास, बरेचदा माणसाला शेवटी आवश्कतेपेक्षा

अधिक वेदना आणि मानसिक त्रास देतात. म्हणून प्रत्येक गोष्ट प्रमाणशीर असावी असे म्हणतात. आयुष्याचा प्राणवायू म्हणजे मनाची शांती. मनाची शांती ही विनामूल्य असली तरी जगातले ते सर्वात महागडे सुख आहे ह्याची जाणीव आयुष्यात कितेक वेळा होते. जर मानसिक शांती हवी असेल तर आवश्यकतेपेक्षा जास्त माहिती करून घेण्याचा फेदात न पडलेले बरे. कारण अशा कितीतरी गोष्टी असतात ज्यांची माहिती कळल्यावर मनाची शांती भंग होते. कमतरतेतही आनंदी रहाल तर आनंद्याची कमतरता भासणार नाही. हे झाले स्वतःच्या बाबतीत . असे असले तरी पण कमतरतेच्या बाबतीत एक गोष्ट लक्षात ठेवा ! ज्यांना ईतरांमध्ये प्रत्येक गोष्टीत कमतरता दिसते अशा व्यक्तींना खुश करण्याचा नाद सोडून द्यावा. कारण ह्या मंडळींवर जीव जरी ओवाळून टाकला तरी त्यांना खुश करू शकत नाही. कारण साप हा आपली कात फेकून देऊ शकतो पण जहर मात्र कायम जवळ बाळगते . चंदनासारखे व्यक्तिमत्व असलेल्या साध्यासरळ माणसांना ह्या सापासारख्या प्रवृत्तीची माणसे सतत विळखा घालतात आणि वेळ पडल्यास चावा देखील घेतात म्हणून अशांना आवश्यकतेपेक्षा जवळ न येऊ दिलेले कधीही योग्य. लक्षात ठेवा मनातले भाव व्यक्त करण्यासाठी मनातलीच माणसे हवी. मनाची असून चालत नाही .सुरवातीलाच सांगितल्याप्रमाणे आवश्यकतेपेक्षा जास्त अपेक्षा कुणाकडूनही करू नये जर काही मागायचेच असेल तर.

‘ जो भी मांगना है, वो रब से मांगो .

मगर याद रहे, रब से जब भी मांगो, तो रब को ही मांगो, क्योंकि

जब रब तुम्हारा होगा, तो सब तुम्हारा होगा ●●

भावनिक आवाहनांच्या पलीकडे जाऊन जनतेच्या मूलभूत प्रश्नांवर विवेकनिष्ठ चर्चा होणे ही आजच्या काळाची खरी गरज आहे. देशभक्ती ही कोणत्याही राष्ट्राच्या प्रगतीसाठी प्रेरणादायी आणि सकारात्मक भावना असते; नागरिकांच्या मनात देशविषयी निस्सीम प्रेम, आदर आणि कर्तव्यभावना असणे हे सशक्त लोकशाही राष्ट्राचे लक्षण मानले जाते.

मात्र, जेव्हा याच देशभक्तीचा वापर जनतेच्या दैनंदिन आणि ज्वलंत प्रश्नांवरून लक्ष विचलित करण्यासाठी राजकीय हत्यार म्हणून केला जातो, तेव्हा लोकशाहीच्या मूल्यांना आणि संविधानाच्या चौकटीलाच मोठा धोका निर्माण होतो. आजच्या काळात देशासाठी 'त्याग कर', 'सहन कर', 'देशभक्ती दायका' अशा भावनिक घोषणांद्वारे सामान्य नागरिकांना वारंवार राष्ट्रभक्तीचे आवाहन केले जाते. अशा आवाहनांमुळे काही काळासाठी जनतेमध्ये संयम निर्माण होऊ शकतो; परंतु महागाई, वाढती बेरोजगारी, इंधन दरवाड, शिक्षण व आरोग्याची ढासळती परिस्थिती, शेतकऱ्यांची दुर्वास्था, वारंवार होणारी पेपरफुटी आणि विद्यार्थी-शेतकऱ्यांच्या आत्महत्ये, वाढत्या आतंकवादी कारवाया यांसारख्या गंभीर व्यवस्थापकीय समस्यांवर यातून कायमस्वरूपी उपाय मिळत नाही. जनतेच्या सहनशक्तीचा अंत होत असताना, मूलभूत प्रश्नांवर ठोस उपाययोजना मात्र दिसून येत नाहीत. केवळ निवडणुका जिंकणे या एकमेव धोरणातून 'सत्ताजीवीत्व' जोपासले जात आहे. यासाठी निवडणूक आयोग, प्रशासकीय यंत्रणा, मीडिया आणि केंद्रीय तपास यंत्रणांचा वापर करून सुडाचे राजकारण केले जात आहे, ही चिंतेची बाब आहे. **संसाधनांचा वापर आणि विरोधाभास** एकोकडे जनतेला काटकसर आणि त्यागाचे आवाहन करत आर्थिक संकट आणि महागाईला "देशासाठी सहन कर" असे स्वरूप दिले जात असताना, दुसरीकडे शासन व्यवस्था मात्र मोठ्या प्रमाणावर सत्ताधर्मीक भाव बडेजावाचा वापर करताना दिसते. सत्ताधर्मीयांचे भव्य कार्यक्रम, वी.आय.पी. संस्कृती, राजकीय इव्हेंटबाजी, सोशल मीडियावरील 'रिलबाजी' आणि रोड शो यांवरील अवाजवी खर्चाला लागण घातली पाहिजे, अशी जनतेची रास्त अपेक्षा असते. या स्पष्ट विरोधाभासामुळे जनतेच्या मनात सरकारी व्यवस्थेबद्दल अविश्वास आणि असंतोष वाढीस लागतो. जेव्हा सामान्य माणूस दैनंदिन गरजांसाठी संघर्ष करत असतो, तेव्हा शासनामधी पराश्रंशंकता, उत्तरदायित्व आणि नैतिक काटकसर दाखवणे आवश्यक असते. युक्तक रोजगाराची मागणी करतो, शेतकरी हक्काच्या हमीभावाची अपेक्षा व्यक्त करतो किंवा सामान्य नागरिक महागाईबद्दल जाब विचारतो, तेव्हा तो देशविरोधी

लोकशाही केवळ मतदानापुरती नाही !

नसतो. उलट तो संविधानाने दिलेला आपला पवित्र अधिकार वापरत असतो. परंतु, पेपरफुटी व बेरोजगारीविरुद्ध आंदोलन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांवर बळाचा वापर करून आंदोलने जाणीवपूर्वक दडपली जात आहेत. अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य आणि टीकेचा अधिकार लोकशाहीचा पाया हा अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य आणि जनसहभागवापर आधारित असतो. सरकारचा धोरणांवर प्रश्न विचारणे, त्यांच्या चुकांवर विधायक टीका करणे आणि सार्वजनिक चर्चेत सहभाग घेणे हा प्रत्येक भारतीय नागरिकाचा घटनात्मक अधिकार आहे. हे आणून विस्तरा काढा नये की, सरकारला विरोध करणे म्हणजे राष्ट्रविरोध नव्हे; उलट विरोध हा शासन व्यवस्थेला अधिक जबाबदार, पारदर्शक आणि कार्यक्षम बनवण्याचा एक अत्यंत महत्त्वाचा लोकशाही मार्ग असतो. परंतु, आत्ताकाल सरकारवर किंवा त्यांच्या धोरणांवर टीका करणाऱ्यांना थेट "देशद्रोही" किंवा "राष्ट्रविरोधी" टारखण्याची एक धोकादायक प्रवृत्ती वाढताना दिसत आहे. टीका दडपून टाकण्याऐवजी तिचा सकारात्मक स्वीकार करून धोरणांमध्ये आवश्यक त्या सुधारणा करणे हीच खरी लोकशाही वृत्ती ठरते. निरोगी लोकशाहीत विरोधाचा अधिकार सुरक्षित असणे अत्यावश्यक असते. अन्यथा अशा सत्तेची वाटचाल हुकूमशाहीकडे सुरू झाली असे समजावे. देशातील शेवटच्या घटकाचे जीवन अधिक सुरक्षित, समानांनीय आणि समृद्ध बनवणे हेच खरे राष्ट्रप्रेम आहे.

'सहमतीची हुकूमशाही' आणि संस्थांचे अवमूल्यन - वारंवार होणाऱ्या निवडणुकांमुळे सत्तारूढ पक्षाला जनतेपुढी उत्तरदायी राहणे नकोसे झाले आहे. म्हणूनच 'एक देश, एक निवडणूक' (वन नेशन, वन इलेक्शन) चा नारा दिला जात आहे, जो पुढे जाऊन 'एक देश, एक नेता' पर्यंत येऊन थांबण्याची भीती आहे. निवडणूक आयोग, न्यायव्यवस्था, संवैधानिक संस्था आणि सुरक्षा दले यांना हाताशी धरून 'सहमतीची हुकूमशाही' लादण्याचा प्रयत्न वेगाने सुरू आहे. लोकशाहीवर विश्वास असणाऱ्या प्रत्येक घटकाचे हे भीषण संकट हाणून

पाडण्यासाठी वेळीच सज्ज होणे आवश्यक आहे. भारतीय संविधान व लोकशाही नष्ट करून हुकूमशाही शासन व्यवस्था देशात लादण्यासाठी अग्रेसर झालेले संघ प्रणीत बीजेपी सरकारला समस्त घटक राज्यांची रितसर अनुमती अत्यावश्यक आवश्यक आहे. त्यादिशेने त्यांनी वेगाने पाऊल टाकयला प्रारंभ केलेला आहे. ऐकनेक प्रकारे २८ घटक राज्यांमध्ये एक हाती सत्ता प्राप्तीची वाटचाल सुरू झालेली आहे. जागरूक भारतीयांनी दक्षिण भारतीयांचे उपकार व आभाय मानायला पाहिजे त्यांनीच बीजेपी संघाचा अंधश्रंभंधाचा घोडा अजून तरी रोखून धरला आहे.

जागरूक नागरिकत्व हेच लोकशाहीचे बळ कोणत्याही देशात अंधश्रंभंधापाेक्षा जागरूक, अभ्यासू आणि विवेकशील नागरिकत्व हेच लोकशाहीचे खरे बळ असते. नागरिकांनी केवळ भावनिक आवाहनाला आणि राजकीय प्रचाराला बळी न पडता प्रत्येक गोष्टीचा विवेकपूर्ण विचार करावा. पक्षनिष्ठा आणि अंधभक्ती बाजूला ठेवून प्रश्न विचारण्याची वृत्ती जिहात ठेवणे हे प्रत्येक सुजाण नागरिकाचे कर्तव्य आहे. नागरिक जेव्हा आर्थिक धोरणे, सरकारी खर्च, विकास आणि सामाजिक प्रश्नांवर अभ्यासपूर्ण चर्चा करतात, तेव्हाच शासन खऱ्या अर्थाने उत्तरदायी बनते. खरे राष्ट्रप्रेम म्हणजे सरकारच्या प्रत्येक निर्णयाचे अंध समर्थन करणे नव्हे, तर देशातील नागरिकांच्या हितासाठी जबाबदारीने योग्य वेळी योग्य प्रश्न

विचारणे होय. समाजाच्या सर्वांगीण प्रगतीसाठी प्रयत्न करणे होय. जागरूक नागरिक आणि उत्तरदायी शासन यांच्या समन्वयातूनच सक्षम लोकशाही घडू शकते.

लोकशाहीचा खरा अर्थ लोकशाही ही केवळ पाच वर्षांतून एकदा मतदान करण्यापुरती मर्यादित नसते, ती सतत जागरूक राहणाऱ्या नागरिकांवर टिकून असते. जोपर्यंत देशाचा नागरिक जात, धर्म किंवा भावनिक घोषणांच्या जाब विचारणे आवश्यक आहे. जेव्हा जनता अंधभक्ती बाजूला सारून अभ्यासपूर्ण प्रश्न विचारू लागेल, तेव्हाच लोकशाही अधिक बळकट होते. लोकशाहीचा खरा अर्थ मतदानापुरता मर्यादित नसून, सतत सगण आणि उत्तरदायी नागरिकत्वात आहे. तेव्हाच लोकशाही केवळ मतदानापुरती न राहता वास्तवात उतरेल. ●●

महाराष्ट्राची उपराजधानी म्हणून ओळखले जाणारे विदर्भातील नागपूर शहर आज गंभीर सामाजिक, प्रशासकीय आणि कायदा-सुव्यवस्थेच्या संकटातून जात आहे. राष्ट्रीय गुन्हे नोंदणी ब्युरोच्या ताज्या अहवालानुसार नागपूर हे देशातील सर्वाधिक गुन्हेगारी असलेल्या शहरांमध्ये दुसऱ्या क्रमांकावर पोहोचले आहे. ही केवळ आकडेवारी नसून विदर्भातील जनतेच्या मनातील वाढती असुरक्षितता, प्रशासनावरील ढासळलेला विश्वास आणि शासनाच्या अपयशी धोरणांचे जिवंत वास्तव आहे.

एकेकाळी संत्रानगरी, शिक्षण, सामाजिक संलोज्य आणि सांस्कृतिक वैभवासाठी ओळखले जाणारे नागपूर शहर आज गोळीबार, अमली पदार्थ, टोळीयुद्ध आणि वाढत्या संघर्षित गुन्हेगारीमुळे चर्चेत येत आहे, ही अत्यंत वेदनादायी बाब आहे. भारतीय संविधानाचे देशात "कायद्याचे अधिराज्य" (Rule of Law) मान्य केले आहे. नागरिकांच्या जीविताचे, स्वातंत्र्याचे आणि मालमत्तेचे रक्षण करणे ही कोणत्याही राज्य सरकाराची मूलभूत घटनात्मक जबाबदारी असते. मात्र विदर्भातील परिस्थिती पाहता महाराष्ट्र शासन आणि विशेषतः गृहविभाग ही जबाबदारी पार पाडण्यात पूर्णतः अपयशी ठरत असल्याचे स्पष्ट दिसून येते. नागपूरसारख्या जगबजलेल्या शहरातील शंकरनगर, महाल, धरमपेट यांसारख्या भागांमध्ये खुलेआम गोळीबार होणे, दिवसाढवळ्या खून आणि दरोडे पडणे, हे केवळ गुन्हेगारी वाढल्याचे लक्षण नाही; तर प्रशासनावरील गुन्हेगारांचा उरलेला धाक संस्थान्याचे गंभीर संकेत आहेत. महाराष्ट्र राज्याचे मुख्यमंत्री स्वतः गुन्हेमंत्रि पद सांभाळत असताना जर उपराजधानीतील कायदा-सुव्यवस्था नियंत्रणाबाहेर जात असेल, तर हे शासनाच्या प्राधान्यक्रमावर प्रश्नचिन्ह निर्माण करणारे आहे. राष्ट्रीय गुन्हे नोंदणी ब्युरोचा अहवाल जाहीर झाल्यानंतरही शासनाकडून कोणतीही ठोस उपराजधानी उपाययोजना समोर आलेली नाही. केवळ पोलिसांची संख्या वाढविणे किंवा

विदर्भातील वाढती गुन्हेगारी आणि शासनाचे अपयश ?

तात्पुरत्या कारवाया करणे हा प्रश्नाचा उपाय नाही. कारण गुन्हेगारी ही केवळ कायद्याची समस्या नसून ती सामाजिक, आर्थिक आणि राजकीय अपयशाचे प्रतिबिंब असते. आज विदर्भातील तरुणाईसमोर सर्वात मोठा धोका म्हणजे वाढते माली पदार्थांचे जाळे हे आहे. ड्रग माफियांनी नागपूरसह संपूर्ण विदर्भात आपले जाळे पसरवले आहे. बेरोजगारी, नैपश, आर्थिक अस्थिरता आणि दिशाहीनता यांचा फायदा घेत तरुणांना नशेच्या विळखेत ओढले जात आहे. विशेषतः शैक्षणिक शहरांमध्ये आणि शहरी भागांमध्ये अंमली पदार्थांचा वापर झपाट्याने वाढत असल्याचे चिंता आहे. मुंबईमार्गे देशात "कायद्याचे अधिराज्य" (Rule of Law) मान्य केले आहे. नागरिकांच्या जीविताचे, स्वातंत्र्याचे आणि मालमत्तेचे रक्षण करणे ही कोणत्याही राज्य सरकाराची मूलभूत घटनात्मक जबाबदारी असते. मात्र विदर्भातील परिस्थिती पाहता महाराष्ट्र शासन आणि विशेषतः गृहविभाग ही जबाबदारी पार पाडण्यात पूर्णतः अपयशी ठरत असल्याचे स्पष्ट दिसून येते. नागपूरसारख्या जगबजलेल्या शहरातील शंकरनगर, महाल, धरमपेट यांसारख्या भागांमध्ये खुलेआम गोळीबार होणे, दिवसाढवळ्या खून आणि दरोडे पडणे, हे केवळ गुन्हेगारी वाढल्याचे लक्षण नाही; तर प्रशासनावरील गुन्हेगारांचा उरलेला धाक संस्थान्याचे गंभीर संकेत आहेत. महाराष्ट्र राज्याचे मुख्यमंत्री स्वतः गुन्हेमंत्रि पद सांभाळत असताना जर उपराजधानीतील कायदा-सुव्यवस्था नियंत्रणाबाहेर जात असेल, तर हे शासनाच्या प्राधान्यक्रमावर प्रश्नचिन्ह निर्माण करणारे आहे. राष्ट्रीय गुन्हे नोंदणी ब्युरोचा अहवाल जाहीर झाल्यानंतरही शासनाकडून कोणतीही ठोस उपराजधानी उपाययोजना समोर आलेली नाही. केवळ पोलिसांची संख्या वाढविणे किंवा

तात्पुरत्या कारवाया करणे हा प्रश्नाचा उपाय नाही. कारण गुन्हेगारी ही केवळ कायद्याची समस्या नसून ती सामाजिक, आर्थिक आणि राजकीय अपयशाचे प्रतिबिंब असते. आज विदर्भातील तरुणाईसमोर सर्वात मोठा धोका म्हणजे वाढते माली पदार्थांचे जाळे हे आहे. ड्रग माफियांनी नागपूरसह संपूर्ण विदर्भात आपले जाळे पसरवले आहे. बेरोजगारी, नैपश, आर्थिक अस्थिरता आणि दिशाहीनता यांचा फायदा घेत तरुणांना नशेच्या विळखेत ओढले जात आहे. विशेषतः शैक्षणिक शहरांमध्ये आणि शहरी भागांमध्ये अंमली पदार्थांचा वापर झपाट्याने वाढत असल्याचे चिंता आहे. मुंबईमार्गे देशात "कायद्याचे अधिराज्य" (Rule of Law) मान्य केले आहे. नागरिकांच्या जीविताचे, स्वातंत्र्याचे आणि मालमत्तेचे रक्षण करणे ही कोणत्याही राज्य सरकाराची मूलभूत घटनात्मक जबाबदारी असते. मात्र विदर्भातील परिस्थिती पाहता महाराष्ट्र शासन आणि विशेषतः गृहविभाग ही जबाबदारी पार पाडण्यात पूर्णतः अपयशी ठरत असल्याचे स्पष्ट दिसून येते. नागपूरसारख्या जगबजलेल्या शहरातील शंकरनगर, महाल, धरमपेट यांसारख्या भागांमध्ये खुलेआम गोळीबार होणे, दिवसाढवळ्या खून आणि दरोडे पडणे, हे केवळ गुन्हेगारी वाढल्याचे लक्षण नाही; तर प्रशासनावरील गुन्हेगारांचा उरलेला धाक संस्थान्याचे गंभीर संकेत आहेत. महाराष्ट्र राज्याचे मुख्यमंत्री स्वतः गुन्हेमंत्रि पद सांभाळत असताना जर उपराजधानीतील कायदा-सुव्यवस्था नियंत्रणाबाहेर जात असेल, तर हे शासनाच्या प्राधान्यक्रमावर प्रश्नचिन्ह निर्माण करणारे आहे. राष्ट्रीय गुन्हे नोंदणी ब्युरोचा अहवाल जाहीर झाल्यानंतरही शासनाकडून कोणतीही ठोस उपराजधानी उपाययोजना समोर आलेली नाही. केवळ पोलिसांची संख्या वाढविणे किंवा

दुनियामें हम आये है तो जिनाही पडेगा, जीवन है अगर जहर तो पिनाही पडेगा...

आज धकाधकीच्या काळामध्ये कुणालाही वेळ नाही. प्रत्येक व्यक्ती म्हणतोय मी खूप बिडी आहे. खूप कामे आहे,पण प्रश्न पडतो एवढी धकाधकी, धावपळ,एवढा त्रास कशासाठी? प्रत्येकाचे म्हणणे आहे महागाई खूप आहे. लाईफस्टाईल हाय फाय जगायचे आहे त्यामुळे प्रत्येक जण मरेपर्यंत धावताना दिसतो.

पू.जी एवढे धकाधकीची जीवन नसुन शांतमय जीवन होते. एवढे हाय फाय जीवन नव्हते. अतिशय कष्टाचे मेहनतीचे जीवन होते तरीमुद्धा सायकली सुखाने झोप यायची. आज अतिशय जास्त पैसा कमावून, धावपळ करून, हाय फाय जीवन असून सुद्धा अनेकांना रात्री सुखाची झोप येत नाही. अनेकांना झोपेच्या गोळ्या खाय्या लागतात काही तर नसूते जन्मभर वेगवेगळ्या गोष्टींची चिंता करीत रहातात. मानवाजवळ सुख समृद्धी पैसा आला मात्र समाधान आलेले नाही. समाधान हे काही विकत मिळत नाही समाधान हे मनामध्ये मानवे लागते. मनाला शिस्तबद्ध सवय लावली लागते. प्रत्येक व्यक्ती आपणखी मोठे घर, आपणखी जास्त जमीन, आपणखी जास्त पैसा, आपणखी जास्त महागडे कपडे, महागड्या वस्तू यासाठी सतत धावपळ करतो प्रसंगी अधिक मेहनत करतो.काहीतर नहिल्यास्तव्य भ्रष्टाचारी करतात. तरीमुद्धा सुख समाधान असेलच असे नाही. पूर्वी अधिक कष्ट होते, अधिक मेहनत होती, सामान्य जीवन होते, पैसा कमी होत, तरीमुद्धा सुखा समाधानाने जाणायचे. आपल्या जवळच्या

दूरच्या सर्व नातेवाईकांसोबत मायेचे गोतावळ असायचे. प्रेमाने बोलणे, प्रेमाने एकमेकांच्या घरी मसतकट राहणे, जाताना एकमेकांना पिशवी भरून खाऊ वस्तू द्यायचे, निरोप घेताना एकमेकांसाठी अश्रू यायचे. आता तर आपण मोबाईल मुळे अतिशय जवळ आलो, मात्र मायेचा प्रेमाचा धागा कमी पडताना दिसून येतो. एकमेकांकडे मनसोबत राहणे तर दूरचेच पण मात्र आलेला पाहणा कधी लवकर निघून जाईल याची वाट बघत असतात अश्रू तर नसतातच. दिवसेंदिवस पैसा श्रीमंती वाढताना दिसते पण मात्र आपुलकी प्रेम मैत्री जिडक्या कमी होताना दिसतो आहे. उच्च शिक्षण सुद्धा दिवसेंदिवस वाढत आहे तरीमुद्धा मायेच्या ओलावा कमी कमी होताना दिसून येते. प्रश्न पडतो की उच्च शिक्षण घेऊन जास्त श्रीमंत होऊन मायेचा ओलावा का बरं कमी झाला असेल? आपले शालेय शिक्षण,वसगुती रितीभातीचे शिक्षण,धार्मिक शिक्षण मागील 30ते40 वर्षात प्रेम आपुलकी जिडक्या मैत्री बंधुत्व निर्माण करण्यास कमी तर पडले नाही ना? आज प्रत्येक भारतीयांना या सर्व गोष्टींची चिंतन करण्याची वेळ आलेली दिसत आहे. आपल्यामध्ये असलेली माणुसकी, बंधुत्व,एकमेकांना समजून घेणे,एकमेकांना आदर देणे, एकमेकांना आपले समजणे,मायेचा ओलावा वाढविणे अधिक जास्त गरजेचे दिसून येत आहे. कदाचित मागील 30-40 वर्षात

टीकी मोबाईलमुळे प्रेम आपुलकी कमी झालेली असली तरी या सर्व मानवीनिर्मित बाबी आहेत. यावर मात करून आपल्या मनाला योग्य वळण लावून सुसंस्कृत करून आपण आनंदी जीवन जगू शकतो. चिंतामुक्त जीवन जगू शकतो भौतिक प्राप्तीसोबत शैक्षणिक प्राप्तीसोबत आंतरिक प्राप्ती आध्यात्मिक प्राप्ती वाढवून आनंदी सुखी समाधानी जीवन निश्चितपणे जगू शकतो.●●

विवाह जुळत नसल्या कारणाने दोन युवकांनी आत्महत्येा केल्याच्या बातम्या अलीकडेच वाचनात आल्या. शेती,घरगुती छोटे व्यवसाय अशी त्यांची आर्थिक स्थिती असल्याचे बातम्यांवरून कळत होते. काही महिन्यांपूर्वी महाराष्ट्रातील एका ज्येष्ठ नेत्याला त्यांच्या एका कार्यकर्त्याने लून जुळण्यासाठी सहकार्य करण्याचे पत्राव्हाते आवाहन केल्याचे आपण वाचलेच आहे. स्थानिक राजकीया हे नेत्यांना जवळचे कार्यकर्ते नेहमीच गळ घालत असतात. विवाह जुळत नसल्याच्या समस्यांची चर्चा आता व्यापक स्वरूप घाणण करीत आहे. बेफिकीर युवा आणि चिंतीत पालक अशी स्थिती रचवतून सहज लक्षात येते.

एक परिचिताची भेट झाली असता औपचारिक चर्चेनंतर मुलांबाबत विचारणार झाली.मी जे सत्य ते माझ्या पाल्याबाबत सांगितले आणि लून जुळण्याचेही सांगितले. त्यांच्या मुलीला खूप मोठ पैज असेल्याचे चर्चेतून लक्षात आले.या तोडीचे पैज अजपादात्मक स्थितीत एखाद्या मुलाला असू शकेल आणि तो मिळणे सहज शक्य नाही, त्यामुळे खरेच विवाहाची इच्छा असेल तर तुम्हाला तडजोड करावी लागेल असा विचार मी मांडला.अशी अनेक प्रकरण नजरेत आसपास दिसतात.अश्या प्रकरणांच्या बाबत काही प्रश्न पडतात.आपल्या बौद्ध समाजात किती मूल मुली विवाहाची सामाजिक आणि वैयक्तिक जीवनातील भूमिका समजून घेत आहेत ? त्यांच्या वाढत्या अपेक्षांचे ओझे पालकांना छळत आहे याची जाणीव त्यांना आहे काय?समजून घेण्याची तयारी ते दर्शवितगत काय ?एकुणच देशाच्या सामाजिक,आर्थिक स्थितीची त्यांना जाणीव आहे काय ? मुबलक अश्या रोजगार संधी उपलब्ध आहेत काय ? समजा एखादी व्यक्ती निम्न आर्थिक स्थितीतून वाटचाल करून सुयोग्य जागा आणि आर्थिक

मोबदला प्राप्त करीत असेल तर त्या बाबत सकारात्मक दृष्टीकोन अंगीकारता येऊ नये काय? अनेक निवृत्त नागरिक,छोटे व्यावसायिक, बऱ्या पैकी व्यवसाय, खाजगी कामे करणारे कुटुंब आणि इच्छुक यांच्या समोर विवाह विषयक समस्या अधिक गंभीर रूप धारण करीत आहेत. विवाह विधींचा आता छपरीफिकेशन झाले आहे.हा शब्द कुटुंबातील शब्दकोशात नाही.तो समाजमाध्यमी इन्फ्लुंस्स यांचा व्याप्तत्मक शब्द आहे.याचा अर्थ विवाहा मागच्या प्रथा, विधींच मत्त्व,सामाजिक व्यवस्थेतील त्याचे स्थान याला दुर्लक्षित करून फॅशन,भडक आणि निम्न स्तरातील कृतींचा यात समावेश असतो.त्यामुळे गंभीरता, पावित्र्य उरत नाही.हे सर्व केले जाते ते विविध समाज माध्यमांवर रिल्स टाकण्यासाठी.. लाईक.. कॉमेंट्स साठी. विवाहा दरम्यान तयार केल्या जाणाऱ्या रिल्स विनोद निर्माण करतात.पण ते विधींना लागलेलं गालबोट आहे याचे भान वर वर्धना नसते. जे सी बी,बुलेट एंट्री,विमानातून पुसपुव्ठी अश्या असंख्या घटना वाचावयास आहेत.विवाह समारंभातून थिल निर्माण करण्याला प्राधान्य ही काही कारण आहेत. उच्च मध्यम वर्गीय आणि मध्यमवर्गीय कुटुंबातील एका विवाहाचा खर्च बारा ते अठ्ठावीस लाख रुपये होतो असे सामाजिक अभ्यासकांचे विवलेषण आहे. या परिस्थितीत शेतकरी,अल्पभूधारक, गरीब कुटुंबांना कुठलेही स्थान नाही. प्रतिभा,देखणेपणा असला तरी दुय्यम बाबी अधिक प्रभावित करीत असल्याने सुयोग्य स्थळं नाकारली जातात. मुळात, विवाह संस्था सामाजिक दृष्टिकोनातून आता फक्त औपचारिक उरली आहे काय? इच्छुक मूल मुली

जोडीदार मिळेना...?

विवाहाच्या माध्यमातून झटपट सुखाच्या अपेक्षा ठेऊन आहेत ते वर्तमान एकूण सामाजिक आणि देशाच्या आर्थिक स्थितीत सहज शक्य आहे काय ? विवाह ही एका क्षणात स्वप्न पूर्ण करणारी सामाजिक प्रथा नाही तर तडजोडीतून विश्वास निर्माण करून वाटचाल करावी लागणारी प्रक्रिया आहे याचे किती लोकांना भान आहे ?अवास्तव कल्पना निराशेच्या गंतंत लोटतात.अधिक चांगल्याच्या चक्रव्यूहात गुफकटल्याने नैराश्य पदरी पडू शकते.आईवडील हवालदिल होऊन कुठत दिवस ढकलत रहातात.खरेतर,विवाह ही एक दुसऱ्यावर वर्चस्वाची लढाई नाही तर समन्वय, मैत्रीभाव, समजूतदारपणा, वास्तविकतेची जाणीव, कठीण काळात एक दुसऱ्याच्या हिमतीवर समस्यांवर मात करण्याची संवादातून इच्छाशक्ती प्रदर्शित करण, विश्वासाहता,अनुरूप आणि अवाक्यातीत अश्या छोट्या आडवी निवडी करण्यासाठी,पूर्ण करण्यासाठी सोबतीने धडपडणे अशी कौटुंबिक आणि सामाजिक

चौकट आहे. वैवाहिक गाठ बांधण्याची इच्छा असताना हे सर्व गृहीत असलेली की 'जोडीदार मिळेना..'या समस्यायेची तीव्रता कमी होऊ शकते.●●

स्वाभिमानाचे स्मरणशिल्प -156

भारतरत्न डॉ. बा बा सा हे ब आंबेडकर यांचा पूर्णाकृती पुतळा नागझरी, ता. देवळी जि. वर्धा.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा पुतळा येथील मुख्य रस्त्यावर असून ग्रामपंचायत आणि जि. प. शाळेसमोर तसेच आठवडी बाजारात उभारलेला आहे. हा पुतळा गावाची शोभा वाढवितो. येथे सर्व कार्यक्रम साजरे होतात.

संवाद मित्र, राजू थुल
9423420031

महत्वाचे

ज्येष्ठ पशुसंवर्धन अधिकारी डॉ. अरुण भगवंतराव पवार यांचे निधन नागपूर : पशुसंवर्धन विभागातील ज्येष्ठ अधिकारी तथा डेप्युटी डायरेक्टर अंनिल हसबंडरी डॉ. अरुण भगवंतराव पवार यांचे वृद्धापकाळाने निधन झाले. ते ८७ वर्षाचे होते. मानव सेवा नगर, सेमिनरी हिल्स, नागपूर येथे ते वास्तव्यास होते.

शनिवार, दि. २३ मे २०२६ रोजी सायंकाळी ८.३० वाजता त्यांची प्राणज्योत मालवली. त्यांच्या निधनामुळे पशुसंवर्धन क्षेत्रात तसेच सामाजिक वर्तुळात हळहळ व्यक्त करण्यात येत आहे. त्यांच्या पार्थिवावर फ्रॅं कॉलनी, शिवाजी चौक येथील मोक्षधाममध्ये अंत्यसंस्कार करण्यात आले. तसेच सोमवार, दि. १ जून २०२६ रोजी श्री गुरुदेव मानव मंदिर अस्थिकुंड, येरला येथे त्यांच्या अस्थींचे विसर्जन करण्यात येणार आहे. डॉ. पवार यांनी आपल्या सेवाकाळात पशुसंवर्धन विभागात उल्लेखनीय कार्य केले. त्यांच्या शांत, मनमिळावू व सेवाभावी स्वभावामुळे ते सर्वांच्या आदरस पात्र ठरले होते.

बौद्ध विवाहयोग्य युवक-युवती परिचय संमेलन 31 मे रोजी

नागपूर : बौद्ध स मा जा म ध ये उद्योजकतेला चालना देण्याच्या उद्देशाने बी.ई.डी.सी (भीम एं ट र प्रॅ न र शि प डेव्हलपमेंट कॉन्सिल)

यांच्या वतीने *एक पहल – शादी भी, उद्योग भी* या संकल्पनेअंतर्गत ५ वे बौद्ध विवाहयोग्य युवक-युवती परिचय संमेलन आयोजित करण्यात आले आहे. पूर्वी १० मे रोजी होणारे हे संमेलन आता ३१ मे २०२६ रोजी आयोजित करण्यात येणार असल्याची माहिती आयोजकांनी दिली आहे.या विशेष उपक्रमामध्ये उद्योजक युवक तसेच नेकरी करणाऱ्या, उद्योजक, शिक्षित व नेकरीच्या प्रतीक्षेत असलेल्या किंवा उद्योजक होण्याची इच्छा असलेल्या युवतींना सहभागी होता येणार आहे. वैद्यकीय, अभियांत्रिकी, चार्टर्ड अकाउंटंट तसेच विविध क्षेत्रातील उच्च पात्रता असलेले युवक या संमेलनात सहभागी होऊ शकतात. हे संमेलन क्वीन्स कोर्ट हॉल, दुसरा मजला, फॉर्ब्युन मॉल, श्री शिवचमका वर, झाशी राणी चौकाजवळ, सीताबर्डी, नागपूर येथे ३१ मे २०२६ रोजी सकाळी १० ते सायंकाळी ६ वाजेपर्यंत पार पडणार आहे. सहभागीसाठी नोंदणी शुल्क ७०० तर पालकांसाठी ५०० ठेवण्यात आले असून यात दुपारचे जेवण व चहाची व्यवस्था समाविष्ट आहे. प्रवेश केवळ नोंदणीकृत सहभागींसाठी राहणार असून नोंदणी आवश्यक असल्याचे आयोजकांनी स्पष्ट केले आहे. अधिक माहितीसाठी रजनी खापर्डे (09022766347), अॅड. महेंद्र शेंडे (9869720927), विपिन बागडे (09561071386) व प्रशांत गोठाने (09373809090) यांच्याशी संपर्क साधण्याचे आवाहन करण्यात आले आहे. तसेच महाप्रास्तातील इतर ठिकाणी अशा प्रकारचे उपक्रम आयोजित करण्यासाठी BEDC टीमशी संपर्क साधण्याचे आवाहन आयोजकांनी केले आहे. मीडिया पार्टनर म्हणून बहुजन सौरभ सहभागी आहे.

धर्मांतरित बौद्धांनी कायद्यानुसार जनगणनेत नोंद करावी : माजी न्यायाधीश अनिल वैद्य

पुणे : नागलोक असोसिएशन, पुणे यांच्या वतीने भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंतीनिमित्त निळू फुले सभागृह येथे आयोजित कार्यक्रमात सुप्रसिद्ध लेखक व माजी यांनी धर्मांतरित बौद्धांनी कायद्यातील तरतुदीनुसार जनगणनेत योग्य नोंद करणे अत्यंत आवश्यक असल्याचे प्रतिपादन केले. “आरक्षण आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांची भूमिका” या विषयावर बोलताना अॅड. अनिल वैद्य म्हणाले की, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या मते आरक्षण हे सामाजिक समतेसाठीचे प्रभावी साधन आहे. समाजातील हीनत्वाची भावना नष्ट करण्यासाठी शिक्षण

व सरकारी नोकरी महत्वाची असल्याचे त्यांनी स्पष्ट केले होते. ते पुढे म्हणाले की, आरक्षणांमुळेच आज बहुजन समाजातील अनेक युवक-युवती डॉक्टर, इंजिनियर व विविध क्षेत्रातील अधिकारी म्हणून पुढे येत आहेत. त्यामुळे

जनगणनेत अनुसूचित जातीची नोंद न करणे म्हणजे स्वतःच्या हक्कांवर पाय ठेवण्यासारखे आहे. अनिल वैद्य यांनी अनुसूचित जातींच्या उपवर्गीकरणाच्या पार्श्वभूमीवर समाजाने “बी प्लान” तयार ठेवण्याची गरज व्यक्त केली. लोकसंख्येच्या प्रमाणात आरक्षणाचे वाटप होणार असल्यास बौद्ध समाजाची लोकसंख्या कमी दाखवली गेल्यास आरक्षणात घट होऊ शकते, असे त्यांनी सांगितले. “बौद्धांना एक टक्का जरी कमी आरक्षण मिळाले, तरी हजारो शैक्षणिक जागांचे नुकसान होईल. रोस्टर पद्धतीमुळे नोकरीतील अनेक जागा दीर्घकाळ रिक्त राहण्याचा धोका आहे. त्यामुळे समाजाने सामूहिक भावना जोपासून कायद्यानुसार योग्य नोंद करावी,” असे आवाहन त्यांनी केले. कार्यक्रमात महाशेठ डॉ. खेमधम्मो व पौर्णिमा काटकर यांची प्रबोधनपर व्याख्याने झाली. नाशिक येथून प्रवीण बागडे विशेष उपस्थित होते. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी पुरुषोत्तम गाणार होते. संचालन प्रा. रवींद्र इंगोले यांनी केले.

महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीची नागपूर जिल्हा शाखा पुनर्गठित

नागपूर : महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती जिल्हा नागपूर शाखेची २०२६ ते २०२८ या कालावधीसाठी नवीन कार्यकारिणीची स्थापना दि. २३ एप्रिल २०२६ रोजी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर कन्वेंशन सेंटर येथे आयोजित जिल्हास्तरीय बैठकीत करण्यात आली. नवीन कार्यकारिणीत अध्यक्षपदी प्रा. संंध्या राजुरकर यांची निवड केली असून कार्यकारी अध्यक्षपदी डॉ. सुनील भगत यांची निवड केली आहे . सचिव म्हणून गौतम पाटील, सहसचिव म्हणून मंगला गाणार यांची नियुक्ती केली. तसेच बुवाबाजी संघर्ष कार्यवाहपदी सुषमा शेवडे, वैज्ञानिक जाणीव प्रकल्प कार्यवाहपदी नरेश महाजन, वार्तापत्र प्रकाशन कार्यवाहपदी विजया ठाकरे, मानसिक आरोग्य विभाग

कार्यवाहपदी मनोहर संपत भगत, महिला सहभाग कार्यवाहपदी प्रिया गजभिये, विविध उपक्रम कार्यवाहपदी प्रा. पुष्पा घोडके, युवा विवेक वाहिनी कार्यवाहपदी अर्चना मेश्राम, सांस्कृतिक विभाग कार्यवाहपदी शशिकांत बनकर, जातीअंत विभाग कार्यवाहपदी अरविंद तायडे तसेच कायदा कार्यवाहपदी अॅड. विद्या खोब्रागडे यांची निवड झाली. ही समिती गठित करण्यासाठी राज्य कार्यकारी सदस्य रामभाऊ डोंगरे, विजया श्रीखंडे, देवयानी भगत आणि देवानंद बडगे यांनी निरीक्षक म्हणून काम पाहिले. यावेळी जिल्हास्तरीय प्रेरणा मेळाव्याचे आयोजन केले होते. कार्यक्रमाला प्रा. संंध्या राजुरकर, स्वाती शेंडे, माधुरी सेलोकर तसेच फातिमा सावित्री ब्रिगेड यांच्या प्रमुख उपस्थिती लाभली. मंडपे गुरुजी, देवानंद बडगे आणि

वर्षा सहारे यांनी संचालन केले. कार्यक्रमात दि. ५ मार्च २०२६ रोजी सत्यशोधक पद्धतीने विवाह केलेल्या लखन पाटील आणि माहेश्वरी आभारे या दाम्पत्याच मानचिन्ह व शाल देऊन सत्कार करण्यात आला. तसेच विविध शाखांतील पदाधिकाऱ्यांचाही मानचिन्ह देऊन सन्मान केला. कार्यक्रमाला रामभाऊ डोंगरे, विजया श्रीखंडे, राम काळे, डॉ. सुनील भगत, देवयानी भगत, देवानंद बडगे, चित्तरंजन चौरे, कमलाकर सतदेवे, उमेश चित्ते, डॉ. विकास होले, सुषमा होले, अॅड. नागदिवे, गौतम पाटील, शोभा पाटील, मंगला गाणार, शशिकांत बनकर, अर्चना मेश्राम, रेडिओटार अरुण सहारे यांच्यासह विविध शाखांचे पदाधिकारी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

शिक्षणातूनच खरी सामाजिक समानता निर्माण होऊ शकते : प्रवीण बागडे

नागपूर : बहुजन हिताय संपाची ४७१ वी साप्ताहिक सभा लष्करीबाग येथील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मिशन सभागृहात उद्घाटित पार पडली. सभेच्या अध्यक्षस्थानी सजीव गाडे होते. प्रमुख अतिथी, प्रवीण बागडे, तर विशेष अतिथी अशोक बागुल उपस्थित होते. तथागत गौतम बुद्ध व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेली पुष्प अर्पण करून विराणू, पंचशील व बुद्धवंदनेने कार्यक्रमाची सुरुवात झाली. बौद्धाचार्य देविदास राजत यांनी आनापानसतीचे मार्गदर्शन केले. प्रवीण बागडे यांनी बार्वांस प्रतिज्ञा वदवतू घेत समाजात शांतता, बंधुता व सामाजिक एकतेची गरज व्यक्त केली. शिक्षणामुळेच खरी सामाजिक समानता निर्माण होऊ शकते, असे

सांगत त्यांनी शिक्षणातील वाढत्या बाजारीकरणाबद्दल चिंता व्यक्त केली. संस्थेफेफे त्यांचा स्मृतिचिन्ह देऊन सत्कार करण्यात आला. अशोक बागुल यांनी जाती-धर्माच्या पलीकडे मानवता स्थापित करण्याचा संदेश दिला. अध्यक्षीय भाषणात सजीव गाडे यांनी बौद्ध धम्म स्वीकारण्यासाठी विविधतरी दौडा आवश्यक असल्याचे सांगितले. प्रकाश सोनटक्के यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या कार्याचा आढावा घेतला, तर ज्ञानेश्वर वाकडे यांनी वाढदिवस असलेल्या धम्मसेवकांना शुभेच्छा दिल्या. शारदा मोटघरे यांनी श्रीलंकेतील बौद्ध धर्माविषयी माहिती दिली. हरिश कावरे यांनी काव्याद्वारे मार्गदर्शन केले. कार्यक्रमाचे संचालन हेमंत शिंगोडे यांनी केले. आभार प्रदर्शन चौभुळकर यांनी केले. समापन गाथा प्रा. नंदा भगत यांनी सादर केली, तर वर्षां देभकर, मंगला राजत व संगीता पानतावणे यांनी राष्ट्रगीत सादर केले.

SIR मॅपिंग जागरूकता कॅम्प उत्साहात

नागपूर : महेंद बाघ रोड, सुजाता बुद्ध विहार, सुजाता नगर नागपूर येथे SIR मॅपिंग जागरूकता अभियान कॅम्प उत्साहात व व्यवस्थितपणे झाला. या कॅम्पचे आयोजन लिट फाऊंडेशन, तांदळे गुरुजी रिसोर्स अँड डेव्हलपमेंट सोसायटी आणि सुजाता बुद्ध विहार कमेटी यांच्या संयुक्त विद्यमाने करण्यात आले होते. या अभियानामध्ये नागरिकांना SIR मॅपिंगचे महत्त्व, निवडणूक नोंदणी प्रक्रिया, आवश्यक कागदपत्रांची माहिती देण्यात आली. नागरिकांनी मोठ्या संख्येने सहभाग नोंदवून कॅम्पला उत्स्फूर्त प्रतिसाद दिला. कॅम्प यशस्वी करण्यासाठी संयोजक अशोक रामटेके, विनय वाघमारे, रितेश बनसोड, आकाश खोब्रागडे, राजेश रामटेके, वर्षा मेश्राम धनमाला गोठाने, प्रीती गजभिये मंजुषा वाघमारे यांनी विशेष परिश्रम घेतले. या उपक्रमाला सरकारी B.L.O. कर्मचाऱ्यांचा उत्स्फूर्त प्रतिसाद लाभला. यामध्ये निलकंथल बोकर, खुरबू कानफाडे, नंदा लाले, नीला पांडे, चेतन वाघमारे, किरण निखारे, भावना लोणारे व रोशन वघाडे यांनी सक्रिय सहभाग घेत नागरिकांना मार्गदर्शन केले.

देवाडा येथे ब्राईट किड् क्रिएटिव्ह अकॅडमीत विज्ञान प्रयोग व समर कॅम्प

चंद्रपूर : ब्राईट किड् क्रिएटिव्ह अकॅडमीच्या वतीने महाकाली नगरी देवाडा येथील माणिक कुटी भवनात लहान मुलांसाठी आयोजित समर कॅम्प उत्साहात पार पडला. विविध शैक्षणिक, वैज्ञानिक, सांस्कृतिक व आरोग्यविषयक उपक्रमांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. या समर कॅम्पमध्ये इंडियन डेंटल असोसिएशनचे दंत चिकित्सक डॉ. भागव बांडे यांनी विद्यार्थ्यांची दंत तपासणी करून दातांच्या आरोग्याबाबत मार्गदर्शन केले. “दातांची योग्य काळजी घेतल्यास किडणे, दुखणे व इतर समस्या टाळता येतात. लहानपणापासून स्वच्छतेची सवय लावल्यास दात मजबूत व निरोगी राहतात,” असे त्यांनी सांगितले. कार्यक्रमाला ज्येष्ठ साहित्यिक ग्रामीणीताचार्य बंडोपंत बोडेकर व समर कॅम्पच्या मुख्य संयोजक रजनी बोडेकर उपस्थित होत्या. समर कॅम्पमध्ये ब्लॅक बेल्ट विजेती प्रगती

निधी कपातीमुळे ग्रामीण स्वच्छता अभियानाचा बोजवारा

नागपूर : केंद्र सरकारच्या अत्यंत गाजवाजा करून राबविण्यात आलेल्या ‘स्वच्छ भारत मिशन’ (ग्रामीण) या महत्वाकांक्षी योजनेची अवस्था आता दयनीय झाल्याचे चित्र समोर आले आहे. गेल्या तीन आर्थिक वर्षांत या अभियानाच्या निधीत आणि प्रत्यक्ष खर्चात झालेली मोठी कपात पाहता, सरकारचा ‘स्वच्छ भारत’चा नारा केवळ जाहीराती आणि निवडणुकांपुरताच मर्यादित होता का, असा प्रश्न उपस्थित होत आहे. माहिती अधिकार कार्यकर्ते संजय थुल यांनी मिळविलेल्या अधिकृत आकडेवारीतून या योजनेतील आर्थिक गळचेपी उघड झाली आहे. तीन वर्षांत तब्बल ७० हजार कोटींची घट उपलब्ध आकडेवारीनुसार, आर्थिक वर्ष २०२३-२४ मध्ये ‘स्वच्छ भारत मिशन’ अंतर्गत ७६,८२६.७५ कोटी रुपयांचा खर्च करण्यात आला होता. मात्र, २०२४-२५ मध्ये हा खर्च मोठ्या प्रमाणात घटून २६,१७५.७४ कोटी रुपयांवर आला. त्यानंतर २०२५-२६ मध्ये तर खर्चाचा आकडा केवळ ६,६००.८५ कोटी रुपयांवर घसरला आहे. म्हणजेच, तीन वर्षांत तब्बल ७०,२२५.९० कोटी रुपयांची कपात झाली आहे. दरवर्षी मूळ अर्थसंकल्पीय तरतुदींमध्ये कपात करून सुधारित अंदाज कमी करण्यात येत असल्याचे दिसून येते. त्याहीपेक्षा कमी प्रत्यक्ष खर्च होत असल्याने ग्रामीण स्वच्छता अभियानावर गंभीर परिणाम

होत आहेत. ‘ओडीएफ प्लस’ मोहिमेला मोठा फटका निधीअभावी ग्रामीण भागातील वैयक्तिक स्वच्छतागृह उभारणी आणि गावे ‘ओडीएफ प्लस’ (हाणणदारीमुक्त) घोषित करण्याच्या प्रक्रियेला मोठा ब्रेक लागला आहे. कचरा व्यवस्थापन, सांडपाणी प्रक्रिया आणि स्वच्छता टिकविण्यासाठी आवश्यक सुविधा निर्माण करण्याची गती मंदावली आहे. देशभरातील ‘ओडीएफ प्लस’ गावांची संख्या पाहता परिस्थितीचे गंभीरपणे स्पष्ट होते. २०२३-२४ : ३,१७,५९१ गावे २०२४-२५ : ३३,३८७ गावे २०२५-२६ : केवळ ४,३७९ गावे

तीन लाखांवरून अवघ्या चार हजार गावांपर्यंत झालेली घसरण ही अभियानाच्या अपयशाची साक्ष देणारी असल्याची टीका होत आहे. स्वच्छतागृह उभारणीचाही वेग मंदावला देशभरात वैयक्तिक घरगुती स्वच्छतागृह बांधण्याच्या गतीतही मोठी घट झाली आहे. २०२३-२४ मध्ये ३९ लाख ८४४ हजार ४१५ वर घसरला आहे. सार्वजनिक स्वच्छतागृहांच्या संख्येतही विशेष वाढ झालेली नाही. १७ हजार ८८२ वरून ती केवळ १७ हजार ०९५ पर्यंत मर्यादित राहिली आहे. वाढत्या लोकसंख्येच्या तुलनेत स्वच्छतेच्या सुविधा वाढण्याऐवजी घटत असल्याचे चित्र आहे. राज्याच्या प्रयत्नांवर केंद्राच्या निधी कपातीचे सावट स्वच्छता हा राज्यांचा विषय असला तरी केंद्र सरकारकडून आर्थिक व तांत्रिक मदत पूर्तिली जाते. महाराष्ट्राने निधीअभावी प्रतिकूल

परिस्थितीतही गेल्या तीन वर्षांत ३२,०५४ गावे ‘ओडीएफ प्लस’ घोषित केली आहेत. याशिवाय —उत्तर प्रदेश : ३६,१९२ गावे, पश्चिम बंगाल : ३४,५९५ गावे, ओडिशा : ३९,३७८ गावे, बिहार : २८,२२१ गावे, या राज्यांनीही मोठे प्रयत्न केले आहेत. मात्र, केंद्र सरकारकडून निधी कमी झाल्याने राज्यांच्या उद्दिष्टांवर परिणाम होण्याची भीती व्यक्त केली जात आहे. एकीकडे ‘डिजिटल इंडिया’ आणि ‘जागतिक महासत्ता’ बनण्याच्या घोषणा केल्या जात असताना ग्रामीण स्वच्छतेसारख्या मूलभूत विषयाच्या निधीत मोठी कपात करण्यात येत असल्याने सरकारच्या प्राधान्यक्रमावर प्रश्न उपस्थित होत आहेत. मंजूर निधी खर्च का झाला नाही? केंद्र सरकारने अचानक आर्थिक तरतुदींमध्ये कपात का केली? ग्रामीण भागातील आरोग्य आणि स्वच्छतेच्या प्रश्नांकडे दुर्लक्ष का केले जात आहे? या प्रश्नांची स्पष्ट उत्तरे अद्याप मिळालेली नाहीत. ‘स्वच्छ भारत’ अभियानाचा संध होत चाललेला भारता देशाच्या सार्वजनिक आरोग्यासाठी चिंतेचा विषय बनत असल्याची प्रतिक्रिया विविध स्तरांतून व्यक्त होत आहे.

‘वनाटी’च्या मोफत ऑनलाईन प्रशिक्षण अर्जांना १५ जूनपर्यंत मुदतवाढ

नागपूर : राज्य शासनाच्या इतर मागास बहुजन कल्याण विभागांतर्गत कार्यरत वसंतराव नाईक संशोधन व प्रशिक्षण संस्था (वनाटी), नागपूरतर्फे जेईई, नीट व एमएचटी-सीईटी परीक्षांच्या मोफत ऑनलाईन प्रशिक्षणासाठी अर्ज करण्यास १५ जून २०२६ पर्यंत मुदतवाढ देण्यात आली आहे. विमुक्त जाती (व्हीजे-ए) तसेच भटक्या जमाती व, क व ड (एनटी-बी, एनटी-सी व एनटी-डी) नॉन-क्रिमीलेअर प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांसाठी हा उपक्रम राबविण्यात येत आहे. विद्यार्थ्यांकडून मिळालेला उत्स्फूर्त प्रतिसाद व हेल्लोलाईनवर आलेल्या मागण्यांच्या पार्श्वभूमीवर मुदतवाढ देण्यात आल्याची माहिती ‘वनाटी’चे प्र. व्यवस्थापकीय संचालक प्रशांत वागणे यांनी दिली. राज्यातील ३६ जिल्ह्यांतील पात्र विद्यार्थ्यांकडून अर्ज मागविण्यात आले असून, इच्छुक विद्यार्थ्यांनी

संकेतस्थळ)(https://www.vanarti.in?utm_source=chatgpt.com) येथे अर्ज करावेत. यापूर्वी अर्जांची अंतिम मुदत ३० मे २०२६ होती. राज्याचे इतर मागास बहुजन कल्याण मंत्री तथा ‘वनाटी’चे अध्यक्ष अजुल सावे यांनी सांगितले की, या प्रशिक्षणामुळे ग्रामीण व आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल विद्यार्थ्यांना घरबसल्या गुणवत्तापूर्ण मार्गदर्शन मिळणार असून त्यांच्या यशाची शक्ती अधिक बळकट होईल. प्रशांत वागणे यांनी सांगितले की, ‘महाज्योती’ प्र माणेने ‘वनाटी’तर्फेही विद्यार्थ्यांना मोफत ऑनलाईन प्रशिक्षण, टॅब व इंटरनेट डेटा उपलब्ध करून दिला जाणार आहे. व्हीजेएनटी प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना ‘महाज्योती’ आणि ‘वनाटी’ या दोन्ही संस्थांकडून स्वतंत्र अर्ज करता येणार असून, निवडीनंतर एका संस्थेकडून लाभ दिला जाईल. अधिकार्थिक विद्यार्थ्यांनी या संधीचा लाभ घेऊन आपल्या उज्ज्वल भविष्यासाठी तयारी करावी, असे आवाहनही ‘वनाटी’तर्फे केले आहे.